

YÖN

HAFTALIK GAZETE

EREGLİ - ÇELİK

*Açıklamalara
devam ediyoruz*

Sayın Fuat Uluç'a 19 yaşındaki bir genç kızın cevabı

Dünyaca, yalnız Türkiye barış, büyük bir Türk şairi o'arak tanınmış olan, değer, saygı, ve hürmet gören, ona ait anıtlar dikilen, anma törenleri tertiplenen büyük bir insanın Türk'lüğünü inkâr edebilmek ve ona vatan haini damgasını vurabilmek için, ondan kat kat daha Türk ve vatansever olmak yerekmez mi? Fakat Nâzım Hikmet'in bir vatan haini olduğu tezini kabul edelim kendileri bir vatanperver olarak acaba bu millete, bu devlete ne yaptılar, ne verdiler, ne verebilirler?

Eğer, Sayın Fuat Uluç Beyin Nâzım Hikmet'e ait en ufak bir bilgileri olsaydı Amerika gibi tamamen sağcı bir devlette basılan «20. yüzyılın en büyük şairleri» adlı antolojide 25 şair arasında yegâne Türk şairi o'arak Nâzım Hikmet'in bulunduğunu, 1963 yılında piyasetlerinin Amerika'da oynatılması için yine Amerika'nın bir prodüktör tarafından satın alındığını ve haftalarca afişlerde ka'dığını, Paris'te O'nun çin düzenlenen bir anma töreni, Je binlerce insanın O'nun eserlerini, şiirlerini ayakta alkışladıklarını bilirlerdi.

Dedikleri gibi olsaydı, O'nun, en büyük antolojilerde şiirlerinin neşredilmesine, piyasetlerinin dünyanı dört bir tarafında oynanmasına, anma törenleri tertiplenmesine, çağımızın en büyük şairleri tarafından ayakta ve heyecanlı alkışlanmasına ve herkes tarafından görüldüğü büyük iltifata ne cevap verebilirdi?

Eğer, Edebiyat eleştiriciliğine özenen sayın politikacımızın dedikleri gibi, hain Nâzım Hikmet ile san'atçı Nâzım Hikmet kolkola ise, san'atkar Nâzım Hikmet de Türk kültürü ile ko'koladır. Ve O'nun ayrılmaz parçasıdır. Bu sebeple büyük Türk şairinin san'atını inkâr etmek, Türk kültürünü reddetmek demektir.

Yazdığı her şiirin her mısraında ve her kelimesinde vatan hasretinin acı, buruk lezzeti anlaşılmaya cak gibi de'ğildir ve kaldı ki, her yazdığı şiirin Türkçe olması onun öz dilini ne derece sevdiğini, O'nun neler hissettiğini anlatabilecek durumda ve açıklıktadır.

Çok arzu ettiği halde öldüğü zaman çok sevdiği ve doğduğu toprağa gömülmeyse bile, o her san'atseverin kalbinde gömüldür. Alah rahmet eylesin

Eva Balıoğlu

Kadıköy — İSTANBUL

«Bir azatma»

üzere'ne

Uluç'un eleştirme (1) sine temel olarak asıldığı noktalı sathı. Böylece onun da üzerinde daha fazla konuşmak lüzumsuz.

Gelelim neden Nâzım Hikmet'in üstüne bu kadar çok düşüldüğüne: Üstüne çok düşülüyor, çünkü yasak. Üstüne düşülüyor, çünkü yasak ve bu yasak hiçbir mantık kaidesine, hiçbir demokrasi ilkesine sığmıyor. Ve gerçekte orta da dönen, Nâzım Hikmet veya Hikmet Nâzım değil, fikir ve basın hürriyeti dâvasıdır. Yoksa biz illâ da Nâzım Hikmet de, başkası değil, demiyoruz. Biz diyoruz ki, niye bir Boris Pasternak anı-komünist bir eser yazdı diye hemen Türkçeye çevrilsin, okunsun da, bir Marx, bir Arture Koestler veya bir Antonio Gramsci rahat rahat dilimize aktarılmasın? Neden kültürümüz bir kapitalizm limiti kovalasın? Ve bunun tabii bir neticesi olarak, tek yönlü eğitim görmüş halkımız, bir Berthold Brecht temsiline «Vay komünistler!..» diye sahneye hücum ederek dünyaya rezil olsun? Ve nihayet neden kendi milletimizden olan kendi ülkemizin gerçeklerinin yarıttığı ve bütün dünyanın tanıyıp sevdiği bir Türk şairini tanımak bize yasaklansın? Gerçi Fuat Uluç

Nâzım Hikmet için, illâ da Türk değildir diyor ama, biz buna o kadar da aldırıyoruz. Zaten bizim eski huyumuzdur, işimize geleni Türk yaparız, işini ze gelmezse, «O zaten Türk değî» der, çıkarız işin içinden. Adam, ömrünün sonuna kadar kendini Türk hissetmiş mi, hissetmemiş mi, ona bakın siz.

Netice olarak: Birakın canım tanıyalım şu adamı hele bir kere. Biraz da biz düşünmeyi öğrenelim. Artık bizim yerimize hep başkalarının düşünmesinden bıktık. Demokrasi halkın kendi egemenliğini kendi elinde tutmasıymış. Laf, istediğimiz yazarı bile okumak bize yasaklandıktan sonra ne anladık bu egemenlikten. İşin kötü tarafı, bütün bu yasaklar bizi şöyle düşünmeye sevkietmekten gayri bir işe yaramıyor: «Ha, demek ki, bizim gerçekleri öğrenmemizden korkuyorlar. Demek, bizden saklanmak istenen bir şeyler var. Uyanmamızı istemiyorlar, demek uykuda olmamız daha çok işlerine yarıyor.» Oysa bilmekten zarar gelmez kimseye artık bu gerçeği de anlamak gerek. Ne olur yani Nâzım Hikmet'in bütün şiirlerini okursak? Acaba Nâzım Hikmet'i okuyunca hemen biz de onun gibi komünist oluruz diye mi korkuyor? Yoo... ben Nâzım'ı okudum Marx'ı okudum ve daha birçok komünist bilinen yazarları, şairleri de okudum, ama hiç de komünist filân olmadım doğrusu. Ama öte yanda Nâzım Hikmet'in değil şiirini okumak, varlığından bile habersiz (Marx tan ve diğerlerinden söz açmak tabii abes bu arada), komünistliğine K şundan habersiz birtakım adamlar var ki, sınıfsızlık komünistler, hem de nasıl. Ama niye komünistler? İşte o ayrı bir dâva. Ve bu defa politikacılarımızı gerçekten ilgilendiren veya ilgilendirmesi gereken cinsten. Sanat kritiği cinsinden değil. Söyle açık — işsizlik — toprak reformu v.s. cinsinden.

Saygılarımla Sayın Fuat Uluç

Ipek Yağın

Kadıköy — İSTANBUL

YÖN'den İsteğim

Düşün hayatımızda bir boşluğu doldurduğuna inandığım YÖN, a rasura «hoşça vakit geçirmek için ulaşılmıyacak değerde mutlu azınlık kadınının boynundaki gibi inciler (!) yayınlamakta. Son örneğini Nâzım Hikmet'i eleştiren bir politikacı eleştirmende (!) gördüğümüz bu inciler (!) çok parlak. Göz kamaştırabilir güldürdükünce. Uluşu gülmeye gerek sinmesindeyiz. Ama buncasına tutarsız ve bağnazca ileri sürül. mü düşün'ere değil. Aslında, aşın açığında inciler saçan bu kişiler, aşağılık duygusunun verdiği bir doymamazlıkla ne yapacağını şaşırıyorlar. Bunlar büyük insanlar (!) YÖN, alçak gönüllü saydığım YÖN, bu gibi kişilerin yazılarından parçalar alarak da olsa onlara bir doymama kıvanç payı vermesin. «Düşünen Adam» ılarıyla başbaşa bırakız bu kişileri. «İstanbulun kötü insanı» nı yaratma bu kişiler YÖN'e sığmaz! Onlar, güldürmek için de olsa, Anadolunun iyi insanı ile uğraşmak zorunda olduğunu kabul ettiğim YÖN'de yer almamalıdır bence...

Dudu Konicekli

Bu kafa ile Gidilirse

Bu kafayla gidilirse, her şey den önce Mehmet Akif'in eserlerini edebiyat kitaplarından çıkarmak lazımdır. O, bu millete nikâp yaptığı için kızmış ve gidip Mısır'a yerleşmiştir. O'nun da o günkü şartlar içinde vatana ihanet ettiğini iddia etmek, pekâls mülktündür.

Bu kafayla gidilirse, Rıza Tevfik'in eserlerini de edebiyatımızdan ihraç etmek lazımdır. O

MİZAH

Yabancı petrol şirketlerinin kiraladıkları bir dergi, millî petrolü savunan YÖN'e ateş püskürüyor. Derginin kapağı dehşetli. Kapakta büyük puntolarla «Devletî Tehdit Eden Davranışlar, Devletin Yüksek Kademelerinde ve Gizli Teşkilâtında Hain ve Casuslar mı var?» yazılı. Dergiye açıyorsunuz: Ötügen dergisinden, Atsızın yazısının iktibas edildiğini görüyorsunuz. Meğer, büyük ifsaat, kafatasçılık doktrininde sonuna kadar sebat eden iki üç irkeçten biri olan Atsız'a aitmiş... Bu dehşetengiz polis hafiyelerinin «Doğrucu Davud» a taş çıkartan buluşlarından okuyucularımızı mahrum etmek istemedik.

DURUM

Şimdi, konunun can alacak noktasına gelelim: YÖN, devletin gizli dosyalarında ve arşivlerinde bulunan ve ilgililerden başkalarına gösterilmesi gereken iki vesikayı nasıl elde etmiştir? Devletin emniyetine ilişkin vesikalar ancak devletin düşmanları tarafından çalınır. YÖN, devletin düşmanları safında mıdır? Böyle değilse bu vesikaları niçin ele geçirmiştir? Bütün bunlar ağır suçlardır. YÖN bunların hesabını vermeye mecburdur. Yoksa, devletin mahrem vesikalarına el uzattıktan sonra sözde vatanperverlik pozunu takınarak «tamamını yayınlamakta mahzur gördüğümüz...» gibi teranelerle ve gizli servis başında bulunanları çürütmek kasdı ile ortaya atılmaları kimse yurtseverlik diye yutmaz Komünistler aleyhindeki bir rapor olması dolayısıyla Moskova'nın elde etmek için milyonlar verebileceği bir vesikamın YÖN'de yayınlamasının korkunç mânâsı vardır ve bu mânâ, Türkiye'de komünizmi yok etmek isteyenlerin zihniyetini «korunç zihniyet» diye vasıflandıran YÖN'ü korkunç bir duruma karşı karşıya bulundurmaktadır. Evet! O belgeleri nasıl elde etmiştir? Yahut o belgeleri kendisine kim vermiştir? Ve acaba YÖN'ün elinde bulunan vesikalar, İçişleri Bakanı Namık Gedik'e verilen asılları mı, yoksa Milli Emniyet'te bulunması gereken suretleri midir? Bütün bunlar cevap isteyen korkunç sorulardır.

Bu gizli vesikaların açıklanmasıyla şimdi pek çok kimse şüphe altına girmiştir. Haksız yere şüphe altında kalan suçsuz insanları bu zandan kurtarmak için bu işin mutlaka aydınlaşması ve mahrem vesikaları, çalan vatan haini hürsuların yakalanması lazımdır.

Bakın, kimseler zihninde kalsın:

1) Bir kere Milli Birlik Komitesi üyeleri zân altındadır. Çünkü 27 Mayıs 1960 hareketinin başında olan bu üyeler devletin bütün evrakına ve idaresine bizzat el koymuştur. Bu arada tevkif olunan bütün bakanların gizli veya açık yazıları, dosyaları da onlara eline geçmiştir. Bu sebeple yalnız onların elinde bulunması gereken böyle mahrem vesikalar ancak onlardan biri tarafından dışarıya aktarılabilir.

2) Milli Birlik Komitesine girmedikleri halde ihtilâle katılan ve bakanları tevkif eden subaylar ve Harbiyeliler de şüphe altındadır. Namık Gedik'in evi aranırken bu yazıları bulan bir subay veya Harbiyeli onu kendinde saklayarak sonradan dışarıya ifsa etmiş olabilir.

3) Milli Emniyet mensupları da şüphe altındadır. YÖN'de yayınlanan metin Namık Gedik'e verilen asıl değil de onun bir kopyası ise bu kopya ancak Milli Emniyet arşivlerinde elde edilerek dışarı çıkarılabilir. Bu takdirde de Milli Emniyetin, hiç olmazsa arşivine bakan mensupları 4) İçişleri Bakanlığı da şüphe altındadır. Namık Gedik'in evrakı normal olarak bugünkü İçişleri Bakanlığı dosyalarına intikal ettiyse onun ifsa edilmesinden bütün yüksek kademelerle İçişleri Bakanlığı sorumludur.

5) YÖN mecmuasının sahipleri ve sorumluşları ile o yazıyı yayınlayan inasız yazıcı da şüphe altındadır. Çünkü bunlar gizli vesikaları ne Milli Birlikçilerden, ne ihtilâle katılan subay ve Harbiyelilerden, ne de Milli Emniyet ve İçişleri Bakanlığı mensuplarından değil de büsbütün başka bir vasıta ile elde etmiş olabilirler. Bu vesikaları gizli usullerle değil de sokakta bulmuş olsalar bile yayınlamaları yine ağır r suçtur ve bu davranış millî sorumluluk duygusundan tamamiyle yoksunluğu gösteren açık bir delildir.

Şimdi resmi makamlara hitap ediyorum. Bu resmi makamlar Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Ankara Savcılığı, Milli Emniyet Servisi ve Emniyet Genel Müdürlüğüdür.

Bu yazım bir ihbardır. Milli Emniyet'in mahrem vesikaları çalınmış ve yayınlanmıştır. Bunu yayınlayanlar ağır bizzat çalınmışlarca çalanlardan almak suretiyle hürsular ortaklık etmişlerdir.

Resmî makamların derhal harekete geçerek devlet surlarını çalanları açığa çıkarması lazımdır.

Sevr muahedesi imzalayanlar Jan biridir ve Sevr muahedesi gibi bir muahedeyi imzalamak, o günkü şartlar altında vatana ihanetin dik âlâsı sayılabilir.

Eski yüzellikler için de aynı şeyler düşünülebilir. Onlar gerçi işi o kadar ileri götürmemişlerdi ama, Milli Mücadele hareketinin karşısına çıkmışlardır. Bu noktadan hareket edilerek, Refik Ha-

lit Karay'ların Refik Cevat Uluşay'ların da edebiyatımızdan ve gazeteciliğimizden uzaklaştırılması lüzumu akla gelebilir.

Ama bu kafayı taşımak, ortaçağ kafası taşımak demektir. Mehmet Akif de, Rıza Tevfik de Türkiye'nin —iyi veya kötü— şairleridir, Refik Halit ve Refik Cevat da Türkiye'nin —iyi veya kötü— yazarları... Hayatlarında bi-

dr. Bunu çalacak kadar ustalık gösteren hürsuların devlet muhaberatını, Genelkurmay planlarını, gizli emirleri de elde ederek yaymaları kabilirdir. Demek ki, millî güvenlik tehlikeydedir.

27 Mayıs günü Namık Gedik'in evinde arama yapan subaylar kendiliklerinden başvurarak olayı açıklayacak bilgileri adli mercilere vermek, tabii senatörler derhal toplanarak aralarında solcu unsurlar olduğu hakkındaki söylentileri yalanlayacak bir bildiri ile bu işin kendileriyle ilgili tarafını aydınlatmalıdır. Nitekim YÖN'ün imalı bir ifadesinde «Ahmet Yıldız'ın bu işten en çok üzülen şahıs olduğu» kaydı vardır. Bunun ne demek olduğu açıklanmalıdır.

Vatandan, millettan dem vuran Yöncüler gerçekte vatan ve millet kaygısında iseler bu gizli vesikaları hangi kanaldan elde ettiklerini kendiliklerinden açıklamalı ve Fuat Doğu Paşanın özel konuşmasında söylediğini iddia ettikleri şeyleri nasıl öğrendiklerini Türk kamu oyununa bilmelidir.

Yöncülerin bu yığılğı gösteremeyecekleri muhakkak olduğu için de resmi makamlar derhal ve ivediyle harekete geçerek devlet surlarına kadar uzanan vatan ve millet hainleri kimlerse onları ortaya çıkarmalı ve resmi surlarını çocuk oyuncu haline geldiğini görerek yarınların kaygı duyan Türk milletine gereken güven verilmelidir.

SON HAVADİS

Son Havadis'te çıkan Orhan Sevgi Orhon'un bir yazısından bazı bölümleri de, bir havli hoşça vakit geçirmeye yarar düşüncesiyle okurlarımızın dikkatine sunuyoruz:

Amerika düşmanlığı!

Türkiye'de gizli bir maksat taşımadan Amerika düşmanlığını izah etmek kabli değildir. Bu düşmanlığı Türkiye'nin hürriyet ve bağımsızlığını istemek mânâsına getirenler apaçık demagogi yapıyorlar.

Sözde, Amerikan politikasına karşı oluş, Sovyet menfaatlerini korumak değilmiş de sömürgecilik istememekmiş, iktisadî esirlikten kurtulmaya çalışmakmış, kapitalist soygunculara karşı olmaksız!

Solcular, Sovyet menfaatlerini gütmeyi o kadar ileri götürüyorlar ki Türkiye'nin Amerika ile ittifakı yüzünden malî, iktisadî, adli, askerî, bağımsızlıktan mahrum kaldığını söylemektedirler. Bütün müzakeresindeki konuşmaları böyle izah ediyorlar. Atatürk'ün nutuklarından bu mânâvî çıkarıyorlar. Bütün milletvekillerinin bağımsız ve haysiyetli bir dış politika istediğini söyleyerek bunu kastediyorlar.

Bağımsız, haysiyetli dış politika Amerika aleyhtarlığıdır!

Türkiye'nin Amerika ile ittifakı yüzünden malî, iktisadî, adli, askerî, siyasî bağımsızlıktan mahrum kaldıma dair sözleri onlardan alıp vereyim.

1 — Malî bağımsızlığımız yokmuş. Çünkü bize verilecek dış yardımın nasıl kullanılacağını Konsorsiyum tayin ediyormuş! Türkiye'nin bu muhtâc olmamasını hepimiz candan dileriz. Ama, maalesef muhtâcsak, bu yazıların yapılmasını da mutlaka istiyorsak, şartlarını kabul etmeğe mecburuz. 2 — İktisadî bağımsızlığımız yokmuş. Gözlerimiz ufuklarda Amerikadan gelecek bu dayları bekliyoruz! Bunda da kabahat Amerika'nın mı? Sovyet Rusya'dan beklersek başka türlü mü olacaktı? Şimdiki halde onlardan bize bu day yardımı gelmiyor. Fakat Makarios'a askerî yardım gidiyor! 3 — Adli bağımsızlığımız yokmuş. Yazar, askerî ittifak yüzünden vukua gelen bazı müessif vakaları sayıyor. 4 — Askerî bağımsızlığımız yokmuş. Kuvvetlerimizi NATO emrine vermişiz. Verdikse, emniyetimiz düşünerek arzumuzla vermişiz! 5 — Siyasî bağımsızlığımız yokmuş. Amerikamız yedeğinde bir politikadan ayrılmayı vatan hıyaneti telâkki ediyormuşuz!

zım düşüncelerimizden başka düşünce'ere kapılmış olabilirler, hata işlemiş olabilirler... Ama bu düşünceleri ve hataları Jolayisile onlara, «Hayır bunlar şiir de yazmamıştır, yazı da yazmamıştır» demek için, insanın gözünü ya kör o'ması, ya da beyindeki çizgilerin fazlasıyla düz olması lazımdır.

Ragıp KURT

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soyseal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

Yazı İşleri : Sümer
Sokak No: 18/8 Yenî
şehir — ANKARA
Telefon: 17 69 39. — İstanbul Büro
su (Salis - İlan ve Abone İşleri): Mol
lafenari Sok. No. 52 Çarşıoğlu — İs
tanbul. Tel: 22 69 70 — Posta Kutu
su 512 İstanbul.

Bir yıllık (52 sayı) 80
T.L., Altı aylık (26 sayı) 30. — T.L., Üç aylık (13 sayı) 15. — T.L.'dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilave yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 250 T.L.'dir.

Beher şifasında sentim 25. — T.L. dir. 50. rekli çıkacak 50. ve reklamlar kitap ilanları için özel indirimi yapılır. İlan ve reklamların yayınlamasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenmez.

3 milyara mal olan Truva atı

Ereğli-Çelik, dâvâ açma tehdidini yerine getirmelidir: Şirketin ele alınamıyan hovardalık dosyalarının Türk hâkimi önünde açılması, büyük bir şeref olacaktır

Pazar sabahı gazetelerini açan okuyucular, pabuç kadar bir rekâmı karşıladılar. Ereğli - Çelik yöneticileri, haklarında ileri sürülen iddiaları Amerikanvari bir usulle cevaplandırmaktaydılar. Anlaşılan İdare Meclisi başkanının basın toplantısı yetersiz bulunmuş, paraya dayanan bir kuvvet gösterisine ihtiyaç duyulmuştu. Bu iş için 100-150 bin lira sokağa atılmalıydı. Zira hissedarlara, şirkette «israfın dahi yuku» nu önleyecek her türlü idari tedbirin alındığını» duyurmak gerekliydi. İsraf olmadı. 100-150 bin liralık bir israfı belirttiler.

Bu Amerikanvari usul, yerli ve yabancı kapitalistlerin elindeki 3 milyarlık bir tesisin, kamu oyunu etkilemek ve yanıltmak bakımından nasıl korkunç bir güç teşkil ettiğini, toplumun uyanık kuvvetlerine göstermesi bakımından yararlı oldu ve şirket yöneticilerinin beklediğini tam aksi tesir yaptı. Farayla satın alınamıyacak yayın organları ve yazarlar, reklamlardan sonra, kamu oyunu aydınlatmak için ısrarla Ereğli-Çelik meselesi üzerinde durdular. Bu reklâm vesilesiyle, meseleyle ilgilenen kamu oyunu uyarma fırsatını buldular. Doğrusu, Amerikanvari çalışan şirket, reklâm yoluyla, halkın oynanan oyunların içyüzünü anlamasına yardım ederek büyük bir hizmet yapmış oldu.

Reklâm yazısı da başlı başına bir âlemdir. Şirket, «doğrudan doğruya milletimizin öz malıdır» diye başlıyan yazıda, biraz sonra «milletlerarası anlaşmalarla tesbit edilen hukuki statüsü itibarıyla» şirket özel teşebbüstür denilmektedir. Şirketin bir propaganda broşüründe ise «Ereğlinin hususî bir teşebbüs hüviyetini daima taşıyacağı» belirtilmektedir. Tabii ki reklâmda, müteahhit, müşavir, nezaretçi ve kurucu durumunda bulunan Koppers grubunun acayip durumuna hiç dokunulmamak tadır. Koppers ortadan kaybolmuş «büyük millî müessesesi» lâfı ön plana çıkmıştır. Halbuki Koppers grubu, bu anormal durum yüzünden asgari 1 milyar lira ağıktan para kazanmıştır. Bu yolsuzluğun bedelini, Şirket «milletimizin öz malı» diye takdim eden yöneticiler değil, millet ödeyecektir. Bir yüksek mühendisimiz, eğer Ereğli-Çelik gerçekten millî bir müesseseyse olmalı, millete kaçak mal olacağı hususunda ilgililer birer sap yapmıştır. Yüksek mühendisimiz şöyle diyor: «Türkiyenin muhtelif memleketlerdeki teklif mektupları istediğini farzedelim. Bakın ne gibi teklif mektuplarıyla karşılaşacağız:

Japonya: 50 milyon dolar.
B. Almanya: 58 milyon dolar
Fransa: 83 milyon dolar
teklif edecekler... Türk hükümeti Ereğli-Çelik tesisleri için kendi bütçesinden bugüne kadar 939 milyon TL ile finansmana iştirak etmiştir. Bu, Fransanın muhtemel teklif fiyatı kadardır.» Demek ki Ereğli-Çelik'in bedelini şimdiden ödemişiz, ama geriye 2 milyar liralık bir «millî kazık» kalmıştır. Üstelik, milyarlık kazığı atan Koppers grubu, şirket ana mukavelesine göre, «bedeli aynı olarak tedviye edilmiş sayılacak» hisse senetleriyle şirkete kurucu yapılmıştır. Şirketin dörtte birinden fazla hissesi, Koppers'e ait olacaktır. Koppers şimdiden 9 kişilik İdare Meclisinde 3 koltuğa sahiptir. Şirketin İdare Meclisi şöyledir:

John A. Hagan: Koppers temsilcisi

Charles G. Strang: Koppers temsilcisi

Zafer Pamir: Koppers temsilcisi

Vehbi Koç: Ankara Ticaret Oda temsilcisi

Ayetullah Uskudarlı: İş Bankası temsilcisi

Ereğli - Çelik İdare Meclisi Başkanı Danış Koper
«Mızrak çuvala sığmaz.»

si temsilcisi,

Danış Koper: Sümerbank temsilcisi,

Agası Şen: Karabük temsilcisi
Kemal Oral: Sümerbank temsilcisi,

Salih Yener: Karabük temsilcisi
(NOT: Çok yakında devlet temsilcilerinden birinin yerini Turgut Göle alacaktır.)

Umum Müdür sayılmazsa, üç kişilik İdare Meclisinde iki Koppers temsilcisi vardır. Ereğli-Çelik işte böyle bir millî şirkettir. 600 milyon liralık sermayenin 306 milyonluk hissesini peşin ödeyen devlet, İdare Meclisinde azınlıktadır! Herhalde buna benzer daha bir çok anormal hükümler yüzünden olacak, 27 Mayıs'tan tam 36 gün önce 26.4.960 gün ve 4/12975 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilen Kurucular Anlaşması, bir türlü Resmi Gazetede yayınlanamaz. Sermayenin yarısından fazlasını sağlayan devlet, Genel Kurulda da çoğunluk sağlaması, diğer ortakların hisse senetlerine iki oy, devletin hisse senetlerinin yarısına bir oy tamamı olarak önlenmiştir. Gerçi hisse senetlerinin tamamı satılmadığı için, reklâm yazısında belirtildiği gibi, devlet Genel Kurulda, «bugünkü günde rey hakimiyetine sahiptir». Ama İdare Meclisi Başkanı Danış Koper'e soruyoruz: Devlet, kendi temsilcilerinin dışındaki İdare Meclisi üyelerini değiştirebilecek, örneğin Koppers'lere güleğüle diyebilecek durumda mıdır? Nitekim reklâm yazısında, «Şirket, devlet kontrolünden âza da değildir» denirken, İdare Meclisi Başkanı, basın toplantısında, «Maliye Bakanlığının kontrol yetkisi yoktur. Sanayi Bakanlığı ile Erdemir'in hukukî ve kanunî bir irtibatı mevcut değildir. Bakanlığın hiç bir müdahalesi yoktur» demmiştir. Şirketin, devlet kontrolünden kaçmak için devlet parasıyla bir özel teşebbüs olarak kurulduğu aşikârdır.

Reklâm yazısında, iki milyar lira yüksek maliyet üzerinde hiç durulmamaktadır. Şirket yetkilileri, tesisin üçte bir fiyatı çıkarılacağını belirten Sanayi Bakanlığının raporu ile Şanbaçoğlu raporu

üzerinde, nedense bir şey söylememektedirler. İdare Meclisi Başkanı, gazetecilerin yüksek maliyet hakkındaki sorusunu, «Bizim cevazla Hindistan cevizi mukayese edilmez» diyerek atlattı. Sonra da reklâm yazısında «değil sulistimal, israf dahi yoktur» denilmektedir. Halbuki Koppers grubunun durumu başlıbaşına sulistimaldir. Ayrıca Amerikan firmalarının pek işine gelen büyük israflar olmuştur. Yüksek mühendisimiz, bu israfları şöyle belirtmektedir:

«Ereğlide fabrika için seçilen yapı sahasının da aslında uygun bir yer olmadığı, ilk tesis masraflarının çürük zemin dolayısıyla önemli derecede arttığı, yer üstü arazılarından dolayı büyük kazı külliyetlerinin ortaya çıktığı anlaşıyor. Sadece temel inşaatı ve saha düzenlenmesinden dolayı maliyet artışı yüzde 20 dir. Zeminin çürük olmasından dolayı 14.481 adet kazık çakılmıştır. Her kazık 25 metre boyunda olsa (atılan kazıkların boyunu kesin olarak bilmiyoruz) bu 360 kilometre bir uzunluğa tekabül eder. Bu kadar uzun kazık işi, bir yıl zarfında hiç bir sızlı çıkmadan bir Amerikan firması tarafından başarı ile ikmal edilmiştir. İlgililer, eğer bu işi Amerikan firması yapmasa idi bu kadar kısa zamanda bu kadar çok kazığın atılması mümkün olamazdı diyorlar. Belki doğrudur. Fakat Amerikan firmaları var diye pahalı işi sisteminin tercih edilmesi niye? Malzeme ve teçhizat dışı yabancı firmaya 122 milyon TL ödenmiş. Amerikan yardımları nasıl kısa zamanda geriye dönüyor?

Bir de kireç taşı yolsuzluğu vardır. Reklâm yazısında, «yüksek fiyat veren firmaya değil, düşük fiyat veren firmaya verildi» deniyor. Gerçek çok farklıdır. Taş ocaklarının önemli bir kısmını kapatan firma, fiyat üzerinde görüşme yapmaya bile lüzum görülmeden ısrarla ihale dışı bırakılmıştır. Neticede de iş, «fiyat vermeye davet edilmemiş» olan Sezal Türkes-Feyz Akkaya firmasına verilmiştir. Ne var ki bu firmanın elinde, taahhüt ettiği cevheri ihraç edecek bir kaynağı

olmadığı gibi, işi yapmaya elverişli makine de yoktur. Bu durum da Bayındırlık Bakanının direnmesine rağmen, Başbakan Yardımcısının yardımı ile devlete ait bir ocak, Bartın liman inşaatına tahsis edilmiş makinelerle, bir müteahhide menfaat temini için kullanılmıştır. Bayındırlık Bakanı Müsteşarı Nezih Devres - 10 Aralık 1964 tarihli yazısı ile bu durumu kabul etmiştir. Ortada anormal bir durumun olduğu muhakkaktır.

Reklâm yazısında doğru olan bir nokta, başbayilikler meselesidir. Bu meseleyi, CHP milletvekili Mehmet Ali Pestilci ortaya atmış ve birçok pazete bu iddiayı nakletmiştir. Halbuki başbayiliklerin bir ara paylaşılması düşünülmüşken, bundan daha sonra vazgeçilmiştir. Bu sebeple Koç ve Koper'la başbayilikleri almaları iddiası doğru değildir. Fakat İdare Meclisi Başkanı, İkinci Başkan Vehbi Koç'un büyük hissedar bu

VESİKA

SAVCILARA EMNİYET MÜDÜRLERİ Mİ EMİR VERİYOR ?

Basın - İş Sendikasının yayın organı olan Gündem gazetesinde «Çin ve Atom bombası nesli» başlıklı bir yazı yayınlanmış. Çin'in hızla kalkındığını belirten yazı, genellikle bu ülkenin aleyhinde. Yazı şu cümlelerle sonuçlanıyor: «Kızıl Çin'e başlangıçta fevkalade yardım eden Sovyetler Birliği bu koca ülkenin kesif halkının ilerde kendisi için de büyük, hatâ hıyatı ehemmiyetinde bir düşman olabileceğini anlar anlamaz, yardım elini buradan derhal çekmiştir... Hâlen atom bombası imâl etmek suretiyle kendini büyük devletler arasına sokan Kızıl Çin şimdilik kendi ırkına yakın Asyalı dostlarından herhangi bir talepte bulunmamakta, sadece Sovyetlerden eski topraklarının iadesini istemektedir.

Yakın bir gelecekte Kızıl Çin bütün dünya milletleri için tasavvurun üstünde muhakkak bir tehliktir.»

Demek ki Kızıl Çin'i bütün dünya için en büyük tehlike gösteren antikomünist bir yazı bahis konusu. Çok muhtemeldir ki yazı Amerikalıların komünizm aleyhtar, bir yığın yayınlardan birinden alınmıştır.

Ama ne zamandan beri basın savcılarının görevini yaptığını bilmediğimiz Ankara Emniyet Müdürü, yazıdan eminiz bir cümle çıkarmış ve «gereğinin yapılması için» Cumhuriyet Savcılığına yazı yazmıştır. Kaldı ki cimbızla bulunan cümlelerin de komünizm propagandası ile ilgisi yoktur. Söylenen, herkesin bildiği tarihlî olaylardır: Çin, asırlar boyu Batıların elinde tam bir esir ülke olarak yaşamıştır. Çin bugün uyanmıştır.

Kimsenin aksini iddia edemeyeceği iki vaka. Ama komünizmin ne olduğunu, komünizm propagandasının ne anlamı geldiğini bilmiyenlerle komünizm mücadelesi yapmakta ısrar edilirse, bu acıklı durumdan kurtulmaya imkân yoktur.

Ankara Emniyet Müdürlüğünün yazısını aynen yayınlıyoruz:

T. C.
ANKARA VALİLİĞİ
EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
Şube 1 B.4. Sayı: GİZLİ

28/12/1964

Ankara

Konu : Gündem gazetesinde yayınlanan bir yazı Hk.

92817

Ankara C. Savcılığına

23/12/1964 gün ve 277 sayılı Gündem gazetesinin 7. sayfası 2. sütununda (Asırlarca beyazların ellerinde oyuncak olan bir millet Çin ve Atom bombası) başlıklı yazıda (asırlar boyunca beyaz ırk daha doğrusu batıların elinde tam esir ülke olarak yaşayan Kızıl Çin bugün Sovyetler Birliğinin bu ülkeye ağıladığı Komünizmle artık içine daldığı derin uykudan uyanmış, uyku mahmurluğunu da geçirmiş bulunmaktadır dediği görülmüştür.

Dikkati çeken bu yazıda komünizm propagandası olup olmadığının tesbiti için mezkûr gazeteden bir nüsha eklice sunulmuştur.

Tetkik ve gereğinin yapılmasını arz ederim.

Orhan Zaim
Emniyet Müdürü

Zavallı Anayasa, zavallı basın ve zavallı basın hürriyeti...

olmadığı gibi, işi yapmaya elverişli makine de yoktur. Bu durum da Bayındırlık Bakanının direnmesine rağmen, Başbakan Yardımcısının yardımı ile devlete ait bir ocak, Bartın liman inşaatına tahsis edilmiş makinelerle, bir müteahhide menfaat temini için kullanılmıştır. Bayındırlık Bakanı Müsteşarı Nezih Devres - 10 Aralık 1964 tarihli yazısı ile bu durumu kabul etmiştir. Ortada anormal bir durumun olduğu muhakkaktır.

Reklâm yazısında doğru olan bir nokta, başbayilikler meselesidir. Bu meseleyi, CHP milletvekili Mehmet Ali Pestilci ortaya atmış ve birçok pazete bu iddiayı nakletmiştir. Halbuki başbayiliklerin bir ara paylaşılması düşünülmüşken, bundan daha sonra vazgeçilmiştir. Bu sebeple Koç ve Koper'la başbayilikleri almaları iddiası doğru değildir. Fakat İdare Meclisi Başkanı, İkinci Başkan Vehbi Koç'un büyük hissedar bu

lunduğu Demir-Eksport'a ait maden cevherinin şirketçe satın alınması meselesine dokunmaktan, nedense, kaçınılmıştır.

Diğer bir çokta Maliye Bakanının verdiği rakamlarla şirketin ile ri sürdüğü rakamlar arasındaki farklılıktır. Maliye Bakanı tesis maliyetinin 3 milyar lirayı aştığını söylemiştir. Şirket ise 2 milyar 556 milyon liraya çıkacak demektedir. Ayrıca Maliye Bakanına göre Hazinece sağlanan para 900 milyon liradır. Şirket, sermaye iş tiraki dahil, 776 milyon lira rakamını vermektedir. Bu farklılık, herhalde pek yakında anlaşılacaktır.

Reklâm yazısı bir tehditle son bulmaktadır: «Milletimize ait bu büyük millî müesseseyi... tahribe girişenler Adliyece verilecektir... Bu, iyi bir haberdır. Şirketin bir türlü ele alınamıyan hovardalık dosyalarının Türk hâkimi önünde açılması gerçekten büyük bir şeref olacaktır.

siyasi notlar

Parlamento adabı

Yurdumuzu ziyaret etmekte olan Sovyet Parlamento heyeti Baş kanının Mecliste konuşması mesele oldu. Kontenjan Senatörü Osman Köksal, «Meclis kürsüsünden ancak Türk milletinin temsilcileri konuşur» diye itiraz etti. Tevetoglu, «Kürsü sadece TBMM üyelerine aittir» gerekçesiyle salondan ayrıldı. Başkan Sirmen ise geçen yıl bir Alman devlet adamının aynı kürsüden hitabetmesi ne itiraz olmadığını hatırlattı. Menderes devrinde de Sukarnonun Mecliste konuşması unutulmuştu. Nihayet mesele, oya sunuldu ve Podgorny'nin konuşması kabul edildi. Konuşma sırasında da Gökhan Evliyaoğlu, Tahsin Demiray gibi bazı AP. üler hatibe devamlı sataştılar. Hürrem Ku bat ise, «Bu adamın sözleri zahttan çıkarılmalı. Komünizm propagandasıdır» diye bir ses verdi. Anayasaya aykırı olan özerge oylanmadı.

Türk Hukuk Kurumu çağrısı

Kurucu Mecliste Anayasa Komisyonu üyeliğinden yatan Türk Hukuk Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muammer Aksoy, kurum adına Anayasamızın 141 ve 142. maddeleri ile ilgili olarak, «Türk Milleti, bu maddelerin ışığında, bir hukuk kurumu kurmalıdır» diye bir çağrıda bulundu.

«Osmanlı idaresinin, başta Osmanlı Partisi ve Meclis Grupları içinde Anayasamızın gerçekleştirilmesi ve Anayasamızın istikametine (olumlu veya olumsuz) çabalar gösterdiği inkâr olunamaz. Ancak Anayasamız gibi bir Devletin hukuki temelini teşkil eden ve milletleri birleştirici baş vesikası üzerine, parti disiplini ve parti taktikleri

nın dışında ve üstünde kalan kuvvetlerin ve grupların da daha objektif açıdan eğilmeleri şarttır. Bu hizmeti resmen görecektir (yani Anayasamızın hukuki bakımından fil-b bekçiliğini yapacak) olan teşekkül Anayasa Mahkemesi ise, onun mânevî bekçiliğini yapması gereken teşekküllerin başında da, —daha 1961 Anayasasından önce, Hukuk Devleti ideali için mücadele etmeyi kendisinin amacı olarak tüzüğüne yerleştirmiş bulun— Türk Hukuk Kurumu gibi teşekküller ve herhalde 1961 Anayasamızın yaratılmasında büyük hizmeti dokunan «Kurucu Meclis Üyelerinin yarattığı topluluk» gelir.

Zira inkâr edilemez bir gerçektir ki, sosyal bir eserin en sadık bekçileri, o eserin yaratılmasına doğrudan doğruya katılanlardır. 1961 Anayasasının gerçek ve nihai

Muammer Aksoy
Başkan atıldı

görevleri Türk Milleti ise de; bu eseri yaratırken, onu Kurucu Meclis Üyeleri temsilcilik yapmış ve o devre için milletin kafası ve kolu olmak gibi tarihi bir hizmeti görmüş bulunmaktadırlar. Bu kişiler, o eserin yazılmasına ve kâğıt üstünde kalmaya-ak gerçekleşmesine özel bir önem verecekleri şüphesizdir. Toplum hayatının en üstün direktiflerini teşkil eden Anayasa ilkelerimizin, geçen devre içinde ne dereceye kadar gerçekleştirildiğini, Anayasamızın

Kapitülasyon, başka tür mü olur?..

YÖN'ün bu sayısında orta sayfanın güzelini evire çevire seyretmeniz tavsiyesinde bulunacağım. Bu hafta içinde Türkiye'deki bütün gazetelere verilen bu reklam, memleketin nasıl senlikler içinde bulunduğunu belirten en büyük belgedir. Aylardan Ramazan. Ereğli Demir - Çelik'in bu iftânları da sanki «ay-ah-ah uyandı» diye kafa tokmaklıyan sahur davulu. Sağduyu sahibi vatandaşlar, sermayesinin yarısından fazlası devletin olan bu özel teşebbüsün hâlini kendi reklamlarında ibretle seyredeceklerdir.

Arkadaşlarımızın o reklamda yazılanlara madde madde cevap vermeğe üşenip üşenmeyeceklerini bilemem. Ben kendi hesabıma bu konuda her şeyi hem bu köşede, hem Cumhuriyet gazetesinde yazdım sanırım. Ancak Ereğli Demir - Çelik, çeşitli cepheleleriyle murlu ufukların öyle bir anıttır ki, orada Türkiye'nin çöküntüsünü hazırlayan bütün nedenleri bulmak mümkündür. Şimdi bu yazımda, pek ilgisizmiş bir noktayı açıklamak istiyorum.

Ereğli Demir - Çelik, bütün marifetleri bir yana aynı zamanda bir yabancı sermaye ortaklığıdır da... Uç Amerikan şirketi, en başta Koppers olmak üzere Westinghouse ve Blaw - Knox, müteahhit kurucu firmayı Venezuela kanunlarına göre kurmuşlardır. Kurucu yabancı şirketin yamuruna Koppers ayrıca 126 milyon liralık hisse ile tesislere ortak olmuştur.

Şimdi aklı ilk önce kurucu yabancı firmamız için Venezuela kanunlarına göre tesis edildiği sorusu gelebilir. Venezuela'nın bir Amerikan iktisadi sömürgesi olduğu hatırlarsa, Venezuela'da şirket kurup Türkiye'de işletmek yolunun cazibesi kendiliğinden belirir.

Türkiye'nin demir - çelik sanayisine ortak olan bu yabancı şirketin, yani Koppers'in durumu nedir?

Bu sorunun da cevabı incelendiğinde ilk aklı gelen kapitülasyonlar olacaktır. Gerek Ereğli Demir - Çelik tesislerinin kuruluşunda, gerek işleyişinde Koppers'e verilen imtiyazlar, normal iş münasebetlerini kat kat aşmış, bu yabancı kurum Türkiye'deki durumunu yüksek kârla kapamak için devletin olanca

imtiyazını daha başlangıçta sağlamıştır. Bu imtiyazları bu şirkete kim vermiştir? Sorumların bulunup çıkarılması gerekir.

Orta sayfada gördüğümüz reklamda bildirilen tersine, Ereğli Demir - Çelik 1961 yılında değil 27 Mayıs 1960 dan önce kurulması kararlaştırılmış bir tesistir. 28 Şubat 1960 da 7462 sayılı kanunla kuruluşu kabul edilmiş, ve 21 Nisan 1960 tarih 4/12975 sayılı kararname ile de Kurucular Anlaşması ve Esas Mukavele çerçevesi içinde yürürlüğe girmiştir. Böylece 126 milyon liralık hisseye sahip Ereğli Demir - Çelik ortağı ünlü Koppers firması, Türkiye'nin demir - çelik sanayisinde ortak olarak yerleşmiştir. Yönetim kurulunda Amerikalılar vardır. Şimdi Koppers firmasının, bu durumda, bizim mutlak azınlıkla elele sağladığı imtiyazlar nelerdir?

Devletin himayesinde yüksek kârla satış... Devletin eliyle Türkiye sınırları içinde demir - çelik tekeline girmek... Devlete dayanarak dış piyasadan ayrı bir yüksek iç piyasa yaratıp halkı sömürmek... Devleti vasıta ederek Türkiye demir ve çelik sanayisinde mutlak azınlıkla birlikte tröst kurmak... Devletin eli altında hiçbir rızıkoya girmeden tereyağdan kıl çeker gibi milyonlarca lirayı Türkiye'den çekip almak...

Ereğli Demir - Çelik'in kuruluşunda atılan kâzıklar, tesisin maliyetini dünya piyasasına göre çok yükselttiğinden bu pahalı maliyetin bedeli halkın sırtından çıkacaktır. Halk, kışık sobaya verdiği paradan, damına örttüğü tenekeden, su getirmek için döşediği borardan, duvarına çaktığı çividen, kapağına astığı kilitten, evinin bahçesine çevirdiği demir parmaklıktan, sa içtiği masrapadan, ocağına oturttuğu kazana kadar her bir kalemede, Koppers'in kasasına atacak yüzdeyi ödeyecektir. Hem de bu yabancı şirket devlet himayesiyle alacaktır bu yüzdeyi...

Bunun adı açıkça söyliyelim ki kapitülasyondan başka hiçbir şey değildir. Osmanlı İmparatorluğunun son devirlerindeki zihniyet olduğu gibi hortlamış, Atatürk'ün kapıdan kovdukları bacadan girmek yolunu kırk yıl sonra bulmuşlardır.

İlhan Selçuk

cek bir vetiyenin vücut bulabilmesi için gerekli büyürlüğe filen imkân verilmemesi, hiç şüphesiz yok, büyük rol oynamıştır. Ceza kanunun 141 ve 142. maddeleri, bu bakımdan en önemli engeldir.

Eyüboğlu, bundan sonra, 27 Mayıs'ta su üstüne çıkan gelişmeler üzerinde durdu: «27 Mayıs Devrimi, kendi bilincine ulaşmamış olsa bile, uyarıcı ve ilacı bir çağrıcıdır. Artık Türkiye, ortaçağda özgü, baskın ve baskı kabulüyle, değişmez, tartışılmaz, dogmatik ölçülerle yönetilebilecek bir ülke olmaktan süratle uzaklaşmaktadır. Bilmeliyiz ki Türkiye'de, komünizmle savaş parolasıyla gerçekte eski Osmanlı düzeninin sürdürülmesi için sağlanacak bütün tedbirler dile getirilmekte, bilmeliyiz ki, totaliter akımlara ancak, toplumcu ve ilerici bir Türkiye kurarak, millette nimete ve kâfiyette eşitliği gerçekleştirecek karşı konulabilir. Özgürlükten ve fikirden korkmamalıyız. Bu bakımdan 141 ve 142. maddeler, gerçekten bir ayıptır. Faşist İspanya'nın Ceza Kanunu bile, bilmekten daha özgür, daha ölçülü ve daha insancıldır».

Daha sonra soruları cevaplandıran Eyüboğlu, siyasi partilerle ilgili bir soruyu şöyle cevaplandırdı: «Türkiye'de, iki ana partinin ikisi de doktrin partileri olmayıp kütle partileridir. Oteki küçükler de, belki TIP hariç, ayırdır. Bu partilerin şüphesiz ki sağ solu ve ortası bulunmaktadır. Biz toplumcu bir tutum ve anlayış sahibi olarak, hangi parti içinde bulunursak bulursak, toplumculuğun kuvvetlenmeye çalışmalarını isteriz, sağlık veririz. CHP, şüphesiz ki Atatürk'ten emanet aldığı altı ülkeye tam olarak sadık kalış süreci, toplumcu yönde olacaktır. Gerçekle, bu ne kadar böyledir? Taktiklerini siyasete bırakalım. Ancak şunu söylemeliyim ki CHP, nin kuvvetli bir sol kanadı vardır ve CHP, devrimci—devletçi—halkçı ilkeleriyle tabiidir ki Batı ölçülerine toplumcudur, yani sosyalist düzeydedir».

Demirel'in Amerikalıları

Demirel nihayet hakkında söylenenleri cevaplandırdı. «Söylenilen iftiradır» diyen Demirel bu yolda doğrusu başarı gösterdi: «Ne diyorlar? Yabancıların gözetilmesini istiyorum. Kökleri dışarıda buluşun. Türkiye'nin Kore veya Vietnam'a çevrileceğinden endişe edilmekte imiş. Bu şekilde iktidar ve iftiralarla bulunanların maksatları malûm, millî huzur veya refahı bozucu, anarşist ruhlu, karanlık, karanlık kimselerdir... Bunlar neden mi söylenmiş? Yalan, iftira, tevdirden baki felsefeler ümit edilmektedir. Tevridin hedefi esasen beni çok mar. Bu hedef, şahsı teşebbüs, yeni ve yabancı sermaye, yabancı kâzıklar, Batı medeniyetçiliği düşmanlığıdır. Bu düşmanlık itibar sahibi fert ve müesseselere birer birer yönetilebilir. Anarşist isteyenlerin taktiksel budur... Hayatla gazetesi muhabir baka, adaylığını Ame-rikan sermayesinin desteklediği iddiasında var, ne dersiniz sual-âl arada. Bu cevabı verdim: Amerikan herhangi bir sermaye ile ilişkilendirmede ilzâm yok. Genel Başkanlık seçimi dolayısıyla ne kadar da dışarda bir kimsenin bir şekilde med-tili yalanı marifetinde olma-ıdır».

Ne var ki revideye göre bu iddia ile ilgili yaptığı büyük Amerikan gazetesi Morrison'un «Bu propaganda için dikkat eden bilimsel Demirel A.P. Genel

Süleyman Demirel Başkan Johnson ile
Basın, onu, kamu oyuna böyle sundu

Başkanlık seçmelerinden önce Amerikancı gösterilmeye hiç kızmıyordu. En büyük seçim kozu, onu destekleyen gazetelerde en göz alıcı yerlere konan Johnson ile birlikte çekilmiş resimleriydi. Demirel için seçilmiş bir kampanya yapan AP'nin Adalet gazetesi Genel Başkanlık seçmelerinde Demirel'i kamu oyuna aynen şöyle tanıyordu:

«Türkiye'deki geniş halk kitleleri Süleyman Demirel'i henüz

bir siyasi şahsiyet olarak tanı-mıyorsa da, Türk iş hayatı, geniş yatırım sahaları, yabancı muhi-ler, bilhassa tahsilini yaptıktan sonra mevcut ilgisini iş münasebetleriyle bütünleştirdiği Birleşik Amerika, Başkan Johnson dahil, bütün siyasi mehafl ve büyük iş müesseseleri bu başarı, yüksek bilgil ve yapıcı insanı çok yakından tanıyor».

Ne yapalım, kendi düşen ağla-maz!

(hele Anayasamızın 2 nci maddesinde nitelikleri belirtilen hürriyet temelinde dayanan sosyal Hukuk Devletin tam olarak gerçekleş-mesine kadar, Kurucu Meclis üye lerinin, hiç değilse «fikir alanda yardanda bulunma» mânevî sorumluluğunu taşıdıkları bilmek-tayız».

S.K.D.'de 141—142

Sosyalist Kültür Derneğinin mu tad Cumartesi toplantısında bu hafta Cemal Reşit Eyüboğlu «Düşünce ve kanı özgürlüğü» başın-dan 27 Mayıs devrimi, yeni Ana-yasa ilkeleri, Türk Ceza Kanunun 141, 142 ve öteki ilgili maddeleri konusunda konuştu.

Eyüboğlu, az gelişmiş bir ülke olan Türkiye'nin kalkınma dâvasının çözülmesinde ve millî çö-züm yollarının ortaya konmasın-da, geniş bir özgürlüğe ve hoşgö-rülüğe ihtiyaç bulunduğunu be-lirtti. Ne var ki bir kaç kısa süre haric, Türkiye'nin düşünce hayatı devamlı ve ağır bir baskı altında tutulmuştur. Atatürk'ün ölümün-den biraz önce, Ceza Kanununun özellikle 141 ve 142. maddelerinde yapılan değişikliklerle, düşünce ve kanı özgürlüğü, Faşist İtalya-da bile reva görülmiyen ve hu-kuk anlamına tamamen aykırı o-lan bir zihniyetle ağır ceza teh-didi altına sokulmuştur. Eyüboğ-lu 1938 den bu yana üç kez tâdil edilerek nasıl daha da ağırlaş-tırıldığını uzun uzun anlatıktan sonra şunları söyledi: «Türkiye'de eskiden yeni geriyile ileri düşü-ş hâlindeydi. Türk devrim hareket-leri, esefle söylemek gerekir ki, henüz devletin yönetici üst kadro-larında bir tabiatı halin gelebil-miş değildir. Kapt kulları ve re-aya münasebetleri, yani halkla b-dare edenle, ayrıştı Türkiye'de sürüp gitmektedir. Evet, cesur ol-malıyız. Bunca devrim çabaları-na rağmen, halkı kavrayan olum-lu bir hareket yaratılmamıştır. Bunun nedenleri arasında, ileri düşüncüyü, ilerici kavrayı geliştire-

Dış Ticaretin Devletleştirilmesi Meselesi

Türk - İş'in dinamik Genel Sekreteri Halil Tunç, dış ticaretin devletleştirilmesi meselesini ortaya atarak olumlu bir tartışmaya yol açtı. Devletleştirme fikrine karşı ilk tepki Odalar Birliği Başkanı Nuri Ceritoğlu'ndan geldi. Özel Sektör sözcülüğüne seçilen Ceritoğlu, «Tunç'un beyanını Anayasaya aykırı ve bu sebeple suçtur, bir nevi rejim değişikliği mahiyetindedir. Bunu bilgisizlikten söylemiştir» şeklinde bir çıkışı yaptı.

Halil Tunç, 10 yıl önce Ankara Bira fabrikasında birlikte işçi olarak çalıştıkları bugünün milyoner sözcüsüne bir Anayasa dersi vermek zorunda kaldı. Tunç, «Ceritoğlu'nun özel sektör sözcülüğüne özenmeden önce, bir Anayasa dersi alması gerektir. İşçiler, Odalar Birliği Başkanına bu dersi verecek güçte ve ehliyettedir. Anayasamızda dış ticaretin devletleştirilmesini engelleyecek bir virgöl dahi yoktur. Aksine, dış ticaretin devletleştirilmesi, Anayasamızın halkçı esprisine çok daha uygun düşmektedir. Kaldı ki Anayasada, halk yararına olmuyan hükümler bulunduğu kabul edildiği takdirde dahi, bu hükümleri tenkit etmek ve değiştirilmesini istemek bir suç değil, bir vatandaşlık vazifesidir. Ancak kapalı rejimlerde binbir dolap çevirmeye alışmış karanlık bir zihniyetin temsilcileri, memleket meselelerinin açıkça tartışılmasından korkarlar, doğruları söyleyenleri suçlamaya çalışırlar» diyordu. Tunç, kimin bilgili, kimin bilgisiz olduğunu da dış ticaret dolaplarını rakamlarla gözler önüne sererek gösterdi. Petrol - İş Başkanı Ziya Hepbir de, işçilikten çok kısa bir sürede milyonerliğe yükselen talihli sözcüye şu cevabı verdi: «Memleketimiz, ithalatçı ve ihracatçı bir kaç yüzlü geçmeyen firmanın elindedir. Memleket halkının çoğunluğunun yararına olarak ithalat ve ihraca-

Halil Tunç
Tartışmayı açtı

ti devletleştirmek, ithalat ve ihracatı kendi çıkarlarına alet eden mutlu azınlığı elbette rahatsız edecektir. İthalat ve ihracatın devletleştirilmesi teklifi rejimi devirmek değil, bilakis ayakta tutmak için çıkar yo'dur.»

Bu tok cevaplar karşısında, dehşetengiz özel sektör sözcüsünün süngüsü düşüverdi. Ceritoğlu: «Anayasamızın ruh ve mânâsının dış ticareti devletleştirmeye cevaz vermediği hususunda en ufak bir tereddüdüm olmamakla beraber, böyle bir konunun tartışılmasını yetkili mercilere ve ilim adamlarına bırakmayı daha uygun bulurum» diye geri geliyor, ve «Dahili bulunduğumuz Hür Dünya camiası içinde devletleştirilmiş bir dış ticaret rejimi mevcut mudur veya bu yöle gidilmekte midir?» sorusunu soruyordu.

Köşeye sıkışan Ceritoğlu'na, çok yukarılardan beklenmedik bir destek geldi. Başkan Gürsel, bir gazetecinin «13 yılda 12 milyar döviz kaçırdığı açıklanan ithalat ve ihracatçıların elinden kurtarılması için dış ticaretin devletleştir-

POLİTİKA ve ÖTESİ KÜSTAHLIGIN DİKALASI!

Özellikle «geri bırakılmış memleket»lerin kaderi her bakımdan dış etkilerde kalmaktadır. Nerede bir «geri bırakılmış memleket» varsa, başka ülkelerden dış yardım adı altında para alıyorsa, orada mali, ekonomik, sosyal ve siyasi dış etki vardır. O memleketin milliyetçileri bu «dış etki»ye karşı savaş açarlar. Atatürk bu «dış etki»ye savaş açanların başında gelendir; onun için dış etkiye karşı savaşan memleketler, Atatürk «öncü» bellemişlerdir. Onun için Atatürk, «İstiklâl-i tam denildiği zaman, bittabi siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, harsî ve ilâh... her hususta istiklâl-i tam ve serbestisi tam demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde istiklâlden mahrumiyet millet ve memleketin mâna... yı hakikiyle bütün istiklâlden mahrumiyet demektir.» sözlerini kullaklarımıza küpe olarak bahrakmıştır. Onun içindir ki, Maliye Bakanı Ferit Melen «İmtiyazsız yabancı sermayeye taraftar olduğunuzu söylemek zorunluğunu duymuştur. Onun içindir ki, Enerji Bakanı Hüdayî Oral, petrolden sonra yeni maden imtiyazları vermeyecek için direnmektedir. Türkiye'nin bugün karşı karşıya bulunduğu mesele, «dış etki» den ve «yabancı sermaye imtiyazı»ndan kurtulma mücadelesidir. Bugün bunu gören ve söyleyenler azınlıkta olabilirler. Fakat «dış etki» ve «yabancı sermaye imtiyazı» isteyenler de azınlıktadır. Gösterilen çaba, bunu olduğu gibi ve eksiksiz Türk milletine anlatabilmedir. Anlattığımız gün millet kimden yana olacaktır göreceksiniz.

Pakistan'da seçimler yapıyor. Pakistan Adalet ve İstihbarat Bakanı, milletten huzuruna çıkmış ve Amerikayı seçimlerde Eyup Han'ın rakibi Fatma Cinnah'ın seçim kampanyası için maddi yardımında bulunmakla suçlamıştır. Bakan, açıkça, partilerden birinin yayınlamakla olduğu derginin tirajının birden yükseldiğine işaret etmiş, Amerikanın 100.000 sayıyı da «İslamiyetin yayılması ve Amerikalıların bu din hakkında daha fazla bilgi edinmeleri için» satın aldığını söylemiştir. Oysa derginin eskiden tirajı sadece 3.000 idi.

Amerika Pakistan seçimlerine neden karışıyor ve Eyup Han'ın yerine siyasi rakibini neden tutuyor? Gayet açık ve basit: Eyup Han son günlerde Amerika'nın dümen suyundan gitmiyen ve bağımsız bir politika izlemektedir. Eyup Han, Amerika'nın tanımadığı Çin'le itilî anlaşmalar yapmaktadır.

İsmet Paşa, «Yeni bir dünya kurulu ve Türkiye, bu yeni dünyada, yeni yerini alırsa» dedikten ve Amerika'nın dümen suyunda gitmiyen bir politika izlemeyi göze aldıktan sonra, bir Amerikalı Generalin gelip Türkiye'de «müstakbel başbakan» araması koyulduğunu, İsmet Paşa'nın damadının dergisi haber vermişti. Çünkü İsmet Paşa, Amerikanın dümen suyundan gitmiyen bir politika izlemeye başlarsa, Türkiye, bağımsız, özgür, haysiyetli bir ortama girecekti. Böyle olunca da, «dış etki» ve «İmtiyazlı yabancı sermaye» kalkacaktı. Her şeyden önce buna engel olmak gerekiyordu. Bunun için de, Amerikalılara yakın, onun sözünden çıkmıyan, «İhtilâşmış bir müstakbel başbakan» aranıyordu...

Amerikalıların bu «müstakbel Başbakan adayını» bulup bulmadıkları, Türkiye'de merakla tartışılan bir konu haline gelmiştir.

Daha bundan birkaç yıl öncesine kadar devlet memuru olan, askerliğini bile yapmamış bir insan görüyoruz ki, bir Amerikan firmasının mümessilliğini alıncı ve müteahhütlüğe başlayınca hemen milyoner olabiliyor. Sonra da tepeden inme Genel Başkan. Kimse de sesini çıkaramıyor. Sesini çık-

ılması isteniyor» sorusuna, her halde boş bulunarak «Olmaz, böyle demokratik, böyle hür bir memlekette bu türlü bir davranış olmaz. Vatandaş, çalışma hürriyetine, kazanma hürriyetine sahiptir. Bu hürriyetini tahdit etmek, ellerinden almak rejime uygun düşmez. Kötülük yapıyorlar. Döviz kaçırıyorsa devlet buna mani olmalı. Talebeler iyi çalışmıyor, hocalar vazife yapmıyor diye okulları mı kapatalım» cevabını verdi. Ancak, itha'at işleriyle uğraşan Özdemiş Gürsel'in ağızından anlansızla karşılacak bu sözler karşısı, ilk tepki sayın Gürsel'in yakın arkadaşı Sosyal Demokrat Partî Genel Başkanı Sıtkı Ulaydan geldi. Bu konuda, gerekirse bazı açıklamalar da yapabileceğini belirten Ulay, «Sayın Gürsel'in dış ticaret hakkındaki beyanında bir yanlış anlama olsa gerektir. Bu beyan, çıkarıcının istismarına vesile o'mamalıdır. Dış ticarete devlet kontrolü istemiyenlerin açık maksadını millet öğrendikçe sinir krizi geçirenlere göreileceği tabiidir. Tarafsız basının bunları umumî efkârı cesaretle yayınması, millî bir ödevdir. Geri kalmış bir ülkede aç ve donsuz vatandaşın sırtından üç günde mahalle milyoneri olmak, ne iktisaden, ne dinen, ne de ahlâken bir fazilet sayılmaz.»

Halil Tunç ise, Gürsel ile Ceritoğlu'nun sözlerini birlikte cevaplandırdı:

«Devlet Başkanımız, talebeler iyi çalışmıyor, hocalar vazife yapmıyorlar diye okullar kapatılır mı» diyor. Bizim istediğimiz de

okulların kapatılması değil tam aksine ıslahıdır. Özel yüksek okullar kâr amacıyla, çalışmayacak talebeye diploma veriyorsa, hocalar özel okullarda gevşek davranıyorlarsa, bu okullar yüksek öğretimi sadece varlıklı zümrelerin tekeline alma amacını güdüyorsa, bunların devletleştirilmesi herhalde okulların kapatılması demek değildir. Dış ticaretimizin devletleştirilmesi, ticaretin kaldırılması anlamına gelmez...

Deniyor ki dış ticaretin devletleştirilmesi çabasına hürriyetine aykırıdır. Tam aksine. Devletleştirme, belki gayri meşru kazanç peşinde koşan birkaç milyonerin kaçakçılık kaynaklarını kurutacaktır, ama bu sayede yüzbinlerce işsiz iş sağlanabilecek, Anayasamızın temel ilkelerinden olan çalışma hakkı yerine getirilecektir. Bir avuç büyük toprak sahibi mülkiyet hakkı sınırlanacak diye, yüzbinlerce topraksız çiftçiye mülkiyet hakkı getirecek olan toprak reformunun, mülkiyet hakkına aykırı olduğu söylenbilir mi?

Bu arada geçen beyanatımı yeniden cevaplandırmak ilzümünü duyan Odalar Birliği Başkanına bir iki cümleyle cevap vermek isterim. İlk beyanatında, «Dış ticaretin devletleştirilmesi Anayasaya aykırıdır, bu suçtur, rejim değiştirmektedir» diyen Ceritoğlu, bu sefer, «konunun tartışılmasını yetkili mercilere ve ilim adamlarına bırakmayı daha uygun bulurum» görüşünü benimseyerek, gerçekden isabetli bir davranışta bulunmaktadır. Ama Ceritoğlu,

ranlara da, kiralık kalemler cephe alıyor. Nevzuhur milyoneri savunan kalemlere bakın; hepsi de Mütareke üslûbu ve cahil! Onların durumu da zor. Yarım sayfa tutan pahalı ilân alacaklar. Bu ilân alamıyan gazeteler de, alabilmek için, yazarlarının yazılarını koymıyacaklar. Sadece bu, kiralık kalemlerin nasıl satıldığını gösterme yeter ve artı bir belgedir. Mütarekede de İlgal Kuvvetleri İstanbul sokaklarına sizleri İstanbul gazetelerine girdiğiniz gibi doluşmuşlardı.

Biz Türkiye'nin bağımsız, özgür ve haysiyetli olmasını istiyoruz. Amerika'nın Pakistan'da, Vietnam'da, Malaysia'da, Tayland'da, Kongo'da oynamakta olduğu oyunu Ülkemizde oynamamasını istiyoruz. Pakistan'da olduğu gibi, bu yıl yapılacak seçimlerde, bizim iç işlerimize karışmamasını istiyoruz. Bunu isterken Amerikan düşmanlığı da yapmıyoruz. Amerika verdiği bir kaç kuruş karşılığı —bu paralar da zaten kendi beslemelerinin cebine giriyor— bizi, bağımsızlığımızdan, özgürlüğümüzden, ulusal haysiyetimizden etmesin! Bunun selcuklukla, sağduyukla, ortacılıkla, yancılıkla ilgisi yok!

Atatürk'e karşı, «munda» cılığı savunanların torunları bugün iş alanlarını, zengin basını, politikaya girmişlerdir. Biz bunlara karşıyız. Biz bunlara Atatürk'le birlikte karşıyız. Atatürkçüler ve Türk milliyetçileri birleşerek buna karşı durmak zorundadırlar. Karşı durmazlarsa, önümüzdeki günlerde, bunun acısını daha ağır ve daha kötü çekebiliriz.

Düşünün yüzde 51'i devletin olan, fakat üstünde devletin denetimi bulunmayan bir şirket, «devletimizin ve milletimizin öz malı, milli bir müessesesi» diye ilânlar veriyor ve basın üzerinde mali baskı kuruyor. Devletimizin ve milletimizin öz malı olan, Sümerbanklar, Etibanklar, Türkiye Petrolleri bunu yapabilir mi? Türkiye Petrolleri «öz malını kullan» ilânları veriyor diye bütün yabancı petrol şirketleri «bu ne demek?» avazıyla ayağa kalktı.

Milli basını da birkaç kuruşluk ilân bedeline alınıp satılır olarak suçlamaktan çekiniriz. Ama ne yapalım ki ortada bir de acı gerçek var. Bakın şimdi de, pahalı ilânlarla, Türkiye'de, Türk yazarlarını, Türk yargıçlarını huzurunda tehdit ediyorlar:

«— yersiz ve mesnetsiz iddia ve şayialarla tahribe girişenler Adliyyeye verilecek, iddialarını isbata isbat edemezlerse ika eyledikleri maddi ve mânevi zararları tazmine dâvet olunacaklardır.»

Devletimizin, babalarımızın kanı ile sulanmış, askerlik yaparak savunduğumuz, vergi vererek sevdığımız, çokuk çocuk yetiştirerek bağlandığımız topraklarımız üzerinde kimler bizi, neyle tehdit ediyor görüyor musunuz? Bu milletin 2 milyar lirasını yabancılara peşkeş çekenleri!..

Bu mesele önce CHP Grupunda ortaya atıldı. Sorumlu Bakanlar yakındılar. Sıkıysanız onları da mahkemeye verin bakalım! Yüksek ücretli hukuk canbazı avukatlar bulabilirsiniz, mahkemeye veriyoruz, verdik... diye daha bir süre halkı oyalayabilirsiniz. Bir İlgal ordusu gibi yüksek ücretli ilânlarla gazete sayfalarını istila edersiniz, Kiralık kalemler bulup üstümüze saldırırlarsınız. Bizim yurdumuzda, bizim hapisanelerimizde bizi yatarebilirsiniz. Mahpushanelerimiz de vatan toprakları gibi bizimdir. Bir büyük zindandan, bir küçük zindana girsek ne çıkar! Ama şunu bilin ki, bu tehdidin de bize vız gelir. Yine şunu iyi bilin ki, bu dosya bir gün açılacak, ortaya dökülecek ve siz de hesap vereceksiniz! O zaman bizim gibi dayanamadığınızı, kaçacak delik aradığınızı, âlem de, halkımız da, ücretli usaklarınız da görecektir.

Bu rüzgâr bir defa daha Atatürk'ün büyük nefesi ile terâsinden esecektir.

Hadî, siz de ordan yabancı sermaye usakları!..

Mehmed Kemal

şlaştılar. Halk, Toprak Kanunundan, dış ticaretten, yabancı petrol şirketlerinin sömürçülüğüne son vermekten söz açıyordu. CHP, Konya Milletvekili Fakih Özlen soruları, «Ben devletçi bir partinin üyesiyim. Dış ticaret konusunda partimden de ferî düşünüyorum. Soygunlara son vermek için dış ticaretin toptan devletleştirilmesinden yanayım» diyecek cevaplandırdı.

Özel Sektör «emsilcilerinin perihanlığı

Özel sektör'ü savunma sözcülüğüne getirilen Odalar Birliği Başkanı Nuri Ceritoğlu, daha ilk ağız açışında, değirmenlere saldıran Donkişotun akıbetine uğrayarak perihan oldu. Savunma sözcüsü, ilk çıkışı Türk-İş Genel Sekreterinin dış ticaretin devletleştirilmesini istemesi üzerine yapmış ve bir sermaye diktatörü usulübuyla «Devletleştirme, Anayasaya aykırıdır ve bu sebeple suçtur, bir nevi rejim değişikliği mahiyetindedir» fetvasını verdi. Hakettiği cevabı alınca da, «Bu işi hukukçular bilir» diye şaşkın ricat etti. Daha perihan bir özel sektör savunucusu, fenerle aransa bulunamazdı.

İstanbul Ticaret Odası Meclisi de aynı perihanlık içinde toplandı. Toplantıda Topancı Tüccarlar Dereğinden Avni Özden, Oda memurları arasındaki Yöncülerin işten atılmasını ve Yöncülere karşı

Sayın Umum

Mamûllerimizin piyasaya intikal ettiği bugünlerde, muayyen birkaç yayın organında bir süredir Şirketimiz aleyhine girişilen yıkıcı hücumlar şiddetini artırmış ve asla herhangi bir "mutlu azınlığı" değil, fakat doğrudan doğruya Devletimizin ve Milletimizin öz malı, millî bir müessese vasfını halz bulunan Şirketimizin millî ve milletlerarası malî, ticarî ve sınaî itibarının tahribine yönelmiştir.

Bu cümleden olarak, son günlerde, Şirketimizde 450 milyonluk bir suistimalin vuku bulduğu, bazı mütaahhitlerin Şirket aleyhine himaye gördükleri, mamûl satışı için bâyilik teşkilâtı kurulup iki başbâgiliten birinin İdare Meclisi Başkanı Dâniş Koper'in ortak olduğu bir şirkete, diğerinin de Başkan Vekili Vehbi Koç'a verildiği, Şirketimizin tamamen kontrolsuz olup millet parasını israf eylediği şâyiaları ortalığa atılmıştır.

Şimdiye kadar vuku bulan, fakat bu sayılanların yanında nisbeten hafif kalan, teknik ve malî bilgilerden tamamen nasipsiz, gerçeklerle ilgisi olmayan bazı hücum ve taarruzların cevaplandırılmaması, anlaşıldığına göre bazı kim-selere, gittikçe artan bir cür'et vermektedir.

Bu durum karşısında, aşağıdaki hususların vatandaşlarımıza ve ortaklarımıza alenen bildirilmesi mecburiyetinde kalınmıştır:

1 — 450,000,000. — TL., 1958'deki ilk ve iptidai keşif tahminlerine nazaran, tesis devresinde ödenen borç taksitleri ve işletme sermayesi ihtiyaçları da dahil olmak üzere finansman plânındaki artışı göstermektedir. Şirketimiz, değil suistimaller, israfın dahi vukuunu önleyecek her türlü idarî tedbiri almış ve bunları titizlikle takip edegelmiştir. 450 milyonluk suistimal iddiası mesnetsiz bir iftiradan ibarettir.

2 — Mamûl satışı için bâyilik teşkilâtı ihdas edilmemiştir; mamûllerimizi herkes alabilir, ticaretinde veya imalâtında kullanabilir. Bu husus çok evvel ilân suretiyle umumî efkâra duyurulmuştur. Binnetice iki başbâyiliğin İdare Meclisi Başkanı ve Başkan Vekili arasında paylaşıldığı serapa yalandır.

3 — Şirketimizin, adedi yüzleri geçen ihaleleri, daima rekabet tesisi suretiyle ve aldığı işi zamanında ve gereği gibi yerine getirebilecek malî ve teknik kudrete sahip eşhas ve müesseselere yapılmış, tesislerimizin emniyeti ve en elverişli fiyat unsuru aynı önemle göz önünde tutulmuştur.

4 — Mütaahhit Süleyman Demirel, hususî bir himaye görmemiş, ihalelerde en düşük fiyatı vermek suretiyle yapmış olduğu işleri almıştır.

5 — Temel inşaatını yapan bir Amerikan şirketi, işin sonunda zarar ettiği iddiasıyla Şirketimiz aleyhine 81 Milyon liralık bir dava açmış, davasının 71 Milyonunu kaybetmiş, böylece aldığı ilâve para kendisine Hakem Heyeti kararıyla ve hükmen verilmiştir. Hakemlere ödenen ücret ise, davanın çapına nisbetle, işin bidayetinde Yargıtay içtihatlarına uygun olarak ve asgarî had içinde mutabık kalınan bir miktar olup mukavele hükümlerine göre taraflarca yarı yarıya verilmiştir.

6 — Tesislerimizin üç ana ham maddesinden birini teşkil eden kireçtaşı, günü gelince bunu, kendi empoze edeceği bir fiyatla Şirketimize satmak için daha 1961 yılından itibaren tesislerimizin civarındaki taş ocaklarını peyderpey kapatmağa başlayan ve ihaleye girerek, kurmağa çalıştığı bu inhisara güvenip yüksek fiyat veren firmaya değil, bundan çok düşük fiyat veren ve malî ve teknik bakımdan işi ba-

K ANONİM ŞİRKETİNDEN:

î Efkâra ve Hissedarlarımıza

şarmağa muktedir olduğu görülen diğer bir firmaya ihale edilmiş, fakat ihaleyi kaybeden, her yola başvurarak engeller çıkarmış ve sonunda ise Şirketimiz aleyhinde beyanlara, neşriyat ve mesnetsiz iddialara başvurmuştur.

Bu konuda, yolsuzluk iddiaları üzerine, Şirketimizin, kurucu ortaklardan Sümerbank ve Karabük'e mensup değişik murakıplar tarafından iki defa uzun ve esaslı tahkikat yapılmış ve ihalede yolsuzluk ve hususî himaye bulunmamıştır. Murakıpların ikinci tahkikat raporu, Aralık ayı ortasında ilgili mercilere tevdi edilmiştir.

7 — Şirketimiz, kanun ve milletlerarası anlaşmalarla tesbit edilen hukukî statüsü itibarıyla, özel sektöre dahil bir müessesedir. İşletme sermayesiyle beraber iki buçuk milyara varan bu tesis Devletimizin iştiraki olmadan yapılamayacağı içindir ki, 600 milyonluk sermayemizin 306 milyonu birer Devlet müessesesi olan Sümerbank ve Karabük'e tahsis edilmiştir. 9 kişilik İdare Meclisimizde bu iki kurucu ortağımız 4 âza ile temsil edilmekte olup, bunların iştirak etmeyecekleri bir kararın alınmasına Esas Mukavelename müsait değildir. Ayrıca, iki murakıptan birisi Sümerbank'a, diğeri Karabük'e mensuptur. Hissedarlar Umumî Heyetinde de Karabük ve Sümerbank, bugünkü günde rey hâkimiyetine sahiptir.

O halde, bazılarının iddiası gibi Şirketimiz, Devletin kontrolünden âzâde, "millet parasını israf eden" bir müessese değildir.

8 — Anlaşmalara göre, kuruluştan itibaren yedi yıl içinde, Karabük ve Sümerbank ellerindeki hisse senetlerini vatandaşlara intikal ettireceklerdir. Şimdiye kadar Türk hususî sektörüne de 80 milyon liraya yakın hisse satılmıştır. Müessesemizin kuruluşuna hâkim olan ana fikir,

hisse senetlerimizin hiçbir elde toplanmavarak beşer onar, vatandaşlarımız arasında dağılması ve Ereğli Demir-Çelik tesislerine memur, işçi, çiftçi, evkadını, serbest meslek erbabı, esnaf vs... mümkün merteye geniş bir vatandaş kitlelerinin 1,200,000 adet hisse senedini aralarında paylaşmak suretiyle sahip olmalarıdır.

9 — Hisse karşılığı olarak ödenmiş bulunan 306 milyon lıradan başka, Hükümetimizin Şirketimize açtığı kredilerin nepsî, belirli vâdelerde ödenecek borçlardan ibaret olup, bağış mevzuubahis değildir. Bu kredilerin yekûnu 450 Milyon lira raddesinde olup, bunun 8 Milyon liralık kısmı müstesna, bakiyesi % 5.75 faize tabidir.

10 — Ereğli Demir-Çelik projesi, 6 senedir gelen hükümetlerce ayrı ayrı incelenmiş, tasvip ve muzaheret görmüştür. Anlaşma 1961 senesi başında imzalanmıştır. O tarihten bu yana Hükümetlerimiz, Ereğli Demir-Çelik projesini millet ve memleketimizin en mühim ve faydalı teşebbüslerinden biri olarak kabul etmiş, desteklemiş, bugünkü % 98 ikmal raddesine getirmeğe muvaffak olmuşlardır.

Milletimize ait bu büyük millî müesseseyi ve onun temsil ve ifade eylediği büyük kalkınma hamlesini yersiz ve mesnetsiz iddia ve şayialarla tahribe girişenler Adliyeye verilecek, iddialarını isbata ve isbat edemezlerse ika eyledikleri maddî ve manevî zararları tazmine davet olunacaklardır.

**Derin Saygılarımızla
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI
TÜRK ANONİM ŞİRKETİ**

SOSYOLOG GÖZÜ İLE TÜRK TOPLUMUN YAPISI

Ağır sanayiden önce bir sahil kasabası: EREGLİ

Doç. Dr. Mübeccel Belik Kıray

Ereğli'de Sosyo-Ekonomik Hayat

Ereğli'de insanların hayatlarını kazanma yolları çok çeşitli değildir. En başta kasabanın «sebebi vücudu» tüccarlık ve esnaflık gelir. İkinci yol, Ereğli Kömür İşletmesinin ve onunla ilgili liman ve demir yolu gibi tesislerin sağladığı çeşitli memurluk ve işçiliklerdir. Bunu askerlik, devlet memuriyetleri ve serbest meslekler takip eder. Denizcilik ve balıkçılık, bu işle ilgilenenler az olduğu halde çok fazla göze çarpar. Çiftçilik ile hayat kazanmak en arkada gelir.

MESLEKLER:

Ereğli'de meslek dağılımlarını gösteren TABLO: 44 de çiftçiler, bu büyüklükte bir kasabada beklenmeyecek kadar azdır. (% 0.8). Bu, işçi ya da esnaf olan bir kimsenin hiç ziraat geliri olmadığı anlamına gelmez. Bu bölgede köyler bile yalnız ziraatla geçinemeyen, kasabanın arazi si ancak kendi tüketimine yetmekte, gelirine bir destek olmaktadır. Tabloda görülen oran, geçiminin temeli ziraat olanlara aittir. Bu nisbetin küçüklüğü Ereğli'nin görüldüğünden daha çok şehirleşmiş olduğunu gösterir. Bilindiği gibi şehir, sakinlerinin çoğunun temel ekonomik faaliyetinin ziraat olmadığı toplumdur.

Balıkçılarının sayısı ve oranı çok yüksek olmamakla beraber, Zonguldak balık ürününün yarısı Ereğli'den çıktığı için (1) balıkçılar, motorları, gırgırları, özel kahveleri ile hareketli bir grup halinde görülmür. Balıkçılık yapanların çoğu Doğu Karadenizlidir. Balık akımı mevsiminde İstanbul'dan da balıkçı tekneleri gelir. Ereğli limanına bağlı 6 zalıklı motoru vardır. Kasabada balıkçılık altı reisin kontrolü altındadır. Bunlardan ikisi dörder ortaklık halinde çalışır. Balıkçı teknelerinde en az 18 ve en çok 34 tayfa vardır. Tekne ve ağı sahiplerinin yılda 50.000 - 100.000 lira kazandığı söylenmektedir. TABLO: 45 de balıkçılar için en yüksek gelir 750 TL olarak belirtilmektedir. Bu miktar onların ev masrafları için ayırdıkları paradır. Ağlar ve tekneler 150.000 lira civarında bir yatırımı icap ettirir. Her balığa çıkışta bu yatırımı tehlikeye girdiği için bütün patron balıkçılar bankada yedek bir nakit bulundurmaya ihmal etmezler. Hayatlarının ve işlerinin başka bir garantisi yoktur. Bu sebepten patron balıkçıların hayatları Ereğli çapında orta tabaka seviyesindedir. Tayfaların geliri, balıktan her dönüştü belirlenen bir pay sistemi üzerinden ödenen miktardır. Bütün masraflar çıktıktan sonra o seferin sağladığı gelir önce iki eşit kısma bölünür. Bunlardan biri ağırları payıdır. Diğer yarısından reis iki, motor, serdümen, kancabaşın üç reisi bir buçuk pay alır. Tayfaların payları bir ile dörtte üç arasında değişir. Balıkçı tayfaları böylece çok daha az bir gelire razı olurlar.

Genel olarak subaylar, devlet memurları ve doktor, avukat, öğretmen, v.b. gibi serbest meslek sahipleri başka bir grup teşkil eder. Örneklerimizde serbest meslek oranı % 7.4 ve subay, memur oranı % 19.8 dir. Serbest meslek ve memurların yarısına yakın bir oranı (% 47.2 ve %43.7) Ereğli'dir (TABLO: 46). Bu grubun geliri en düşük seviyeden en yüksek seviyeye kadar yayılır. Dolayısıyla memurlar ve serbest meslek sahipleri ihtiyazlı ve super empoze bir grup itibarı bırakmamaktadırlar.

Kalifiye olan, olmayan işçilerin çoğu, memurların büyük bir kısmı Ereğli Kömür İşletmesinde ve ona hizmet eden demir-yolu, liman tesislerinde çalışmaktadırlar. Dört nesilden beri kömür ocaklarında ve işletmelerin çeşitli bölümlerinde çalışmış olanlar, Ereğli'de bu müesseseye ile ilgili büyük bir grubun yerleşmesine sebep olmuştur. Maamafih Ereğli'de bizzat kuvvada çalışan işçi pek yoktur. Maden ocaklarının işçisi belirli köylerden toplanır, bir ay madende çalışır ve bir ay kö-

Türkiye'nin sosyal yapısını tanıma çabalarımıza, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğretim üyelerinden Doç. Dr. Mübeccel Belik Kıray'ın Ereğli araştırmasından, yazarın müsaadesiyle aldığımız bir pasajı yayınlamakla devam ediyoruz. 90. sayımızdaki Doğu araştırmasında, bu bölgede ağa ve şeyh egemenliğine dayanan toprağa bağlı ortaçağ düzeni, bütün ilintileriyle ortaya çıkmıştı. Sosyal değişim içindeki Türk kasaba ve şehrinde ise, ekonomik ve politik güç genellikle topraktan kopmuş, fakat feodal ilişkilerden henüz tamamen kurtulamamış tüccarın elindedir. Köylülerin hâlâ ağa dedikleri serveti toprağa dayanmayan bu tüccarları, burjuva saymak gerekir: Köylü bütün ihtiyacını belirli bir tüccardan borçlanarak sağlar. Bazen bütün köy bir tüccara gider. Köylü malını bu tüccara götürür. Bası sıkışınca tüccardan borç alır. Mahkeme, doktor, avukat için tüccara başvurur. Tüccarların bir kısmı, Ereğli dışına taşınmış elde ettikleri servetle birlikte İstanbul'a göç ederler. Kıray'ın Ereğli araştırması, Türkiye'nin genellikle içinde bulunduğu değişimlerin kasabayı nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

yünde dinlenir. Madende çalıştığı devrede oradaki tesislerde yatar. Kömürde çalışmadıkları devrede ise sorulursa köylü olduklarını söylerler.

Bir kısım eski E. K. I. memurları da emekli olduktan sonra Ereğli'de kalmışlardır. Kömürün katırlarla sahile indirildiği, küfelerle mavnalara ve oradan gemilere yüklendiği devrede Ereğli'de, civar köylerden gelen «tahmilâtçı» işçiler yüzünden kömürle ilgili daha büyük bir grubun yaşadığı muhakkaktır. 1925 - 1940 yılları arasında Ereğli'de pek çok insan «tahmilâtçılık» ile geçinmiştir. O devirde kavim sahibi olmak bunları kömür yüklemesi içinde çalıştırmak şehirdeki en verimli iş haline gelmiştir. Bugün öğretmenler ve memurlar arasında öğrenci oldukları yıllarda «tahmilâtçilik» ta çalışarak harçlık kazanan ve da vektislik ihtiyarları arasında kayıkcılık, küfecilik hikâyeleri anlatanlara sık sık rastlanır. İşletmenin Ereğli'de kömür nakliye yüklemesi için bürosu, Sağlık Servisi gibi sekonder binaları vardır. Bugün Kandilli'de yeni kömür ocaklarının ve işletmelerin olduğu yerde calışan kasabada oturan azdır. Kandilli bütün ihtiyacı Zonguldak ve İstanbul'dan sağlar. Ereğli'de işletmenin aıda ve malzeme taahhüdüne girecek tüccar yoktur. Dinlenmek için ise Zonguldak daha müsaittir. Demir - Çelik fabrikası inşaatı başlanıncaya kadar Ereğli'de en iyi iş Kömür İşletmesi memuriveti addolunmaktadı. Küçük esnaf ve memurlar ocaklarının orta okulu bitirdikten sonra Kömür İşletmesinde bir «memurivet» edinmesini arzu ederlerdi. Böyle bir memurivet Ereğli'de capdura, istikbalî parlak emîn ve yüksek bir gelir sağlayan bir işti. Şimdi bütün gözler Demir - Çelik fabrikasına çevrilmiştir. Bugün bu müessesede verilen ücretler Kömür İşletmesinde benzer işler için şerhlerden en az iki defa daha fazladır.

Kasabanın zanaatı: Tüccar

Kasabada sayı bakımından en kalabalık, rol ve fonksiyon bakımından en önemli grup tüccar - esnaf grubudur. Örneklerimizin % 30.6 sı bu gruba dahildir. Gene bu grup, en düşük gelir seviyesinden en yüksek gelir seviyesine kadar yayılmıştır. Kasabanın, hattâ kazanın gündün geceye hayatlarında en önemli grup esnaf ve tüccardır. Özellikle bunların zengin ve nüfuzlu olanlarıdır. Kasabada ve kasabaya bağlı köylerde gelire ve hayata etkileri çok büyüktür. Sayıları mahdud olan bu kimselere kasabalılar tüccar köylüler ağa, daha doğrusu «ağam» derler. Bunların dükkânları hiç ihtisaslaşmamıştır. Bir köylüye doğumundan ölümüne kadar ne kızmış bu mağazalarda mevcuttur. Kumşın yanında tuz, gazın yanında nal çivisi ve onun yanında yağ bulunabi-

lir. Ustelik bu tüccarlar aynı zamanda ahıcdırlar. Köylünün satabileceği her şeyi alırlar. Ne alım satım fonksiyonları, ne de idare ve işletme fonksiyonu farklılaşmış değildir (2).

KOYLU - TUCCAR İLİNTİSİ:

Ereğli bölgesinde her köyü bütün ihtiyaçlarını kasabadan, kasabada da belirli bir tüccardan gidermektedir. Bazen bütün köy bir tüccara gider. Böyle hallerde o tüccarın o köy üzerindeki nüfuzu ve etkisi, çok kere, muhtardan, jandarma kumandanından hattâ kaymakamdan fazladır. Bazen aynı köyün türlü grupları kasabanın türlü tüccarı ile alış veriş ederler. O zaman tüccarın nüfuzu sadece alış veriş eden köylü üzerindedir. Köylünün kendisi, karısı, kızı ya da ailesinden kim varsa, kasabaya indirdiği zaman ihtiyaçlarını kendi tüccarlarının dükkânından ve ressiye olarak alırlar. Bu borç, yalnız tüccar tarafından kaydedilir. Ödenmesinin belirli birkaç yolu vardır. Bunlardan birincisi, bir grup köy tarafından yetiştirilen ve büyük şehirlere ihracı para getiren çilek mahsulüdür. İkincisi, gene ihracı bir değer olan kerestedir (3). Bu iki ürüne mahsuben borçlanma, büyük ihtiyaçları karşılar. Üçüncü ödeme yolu, kömür işçiliğinden alınan gündeliklerdir. Köylü, havzanın işçi programına uygun olarak bir ay kömürde çalıştıktan sonra köyüne dönerken tüccarına uğrar, kazanımın büyük bir kısmını borcuna, bazan tekrar alacağı mallara mahsuben yatırır. Köyde kaldığı bir ay zarfında kendisi, ocağa gittiği zaman ailesi, yani iki ay, evinin ihtiyacını gene borçlanarak aynı tüccardan sağlar. Ve bu fasit daire böylece devam eder. Bu mekanizma, kasabadaki birçok küçük esnaf ailesi için de böyledir.

Bölgede özellikle kadınların yetiştirip sattığı tavuk, yumurta, sebze, meyva ya da av derisi gibi sekonder ürünleri daha köylü, daha iyi fiyatla başkasına satmaktansa, tüccarına götürmeyi tercih eder. Böylelikle ağa ya da tüccar hem kendi malını kendi tesbit ettiği şartlar ve terimlerle satar, hem de köylünün para edecek ürünlerini, gene kendi koyduğu fiattan alır. Bu alış verişte kredi, faiz, vade ve benzeri terimler gene tüccar tarafından kararlaştırılır. Bu muamelelerin hiç bir formel tarafı yoktur. Hesap muhasebesi, tüccar tarafından küçük küçük defterlere sadece kendinin anlayacağı işaretlerle tutulur. Gerekli zamanlarda köylüye ya da kasabaya bildirilir. Dolayısıyla hem köyde hem de kasabada hayatı kontrol eden grup, faraza E. K. I. değil, büyük tüccar olur.

Köylü - tüccar ilintisinin temeli ve en bariz tarafı, bu alış - veriş ve borçlanma mekanizmasıdır. Fakat bu sadece ticari ilintinin yanında onu destekliyen ve yaşatan diğer ilinti ve fonksiyonlardan da söz etmek gerekir. Köylünün, mahsulünün ye-

tiştigi devre dışında paraya ihtiyacı çoktur. Bunu en kolay tüccarından temin etmektedir. Gerekli parayı gerektirdiği anda hiç bir formaliteye ihtiyacı göstermeden tüccarı verir. Daha sonra çok yüksek faiz ödesse, bütün geleceğini onun eline teslim etse de o anda ihtiyacı olan parayı hemen temin etmesinin köylü için hayatî önemi vardır. Köylüler pek bankaya gitmek istemezler. Onların tabiri ile banka «gemisi yüzüne yarıdır». edermiş, «yalpalayana» değil. Bunun dışında tüccar, köylüsüne, kasabadaki başka müesseselere işi düştüğü zaman yol gösterir ve akıl verir. Mahkeme işlerine bakar, avukat bulur. Hastalandığı zaman hangi doktora gideceğini söyler, ilaçlarını aldırır v. b. Çok kere de bu işler için gerekli masrafları görür ve bunları da borç hanesine kaydeder. Kız, oğul evlenmelerinde, ölümlerde, nizaya düşmüş köylüleri uzlaştırmakta fonksiyon görürler. Bu çeşit yardımlar bazan çok ileriye gider. Örneğin, tüccarlardan biri, çocuğu kemik veremine tutulmuş bir köylüden o an hiç bir şey istemeden, çocuğu önce Ereğli'de, sonra da İstanbul'da Balta Limanı Kemik Veremi Hastahanesinde tedavi ettirmiştir. Bu davranışla yalnız çocuğun ve babasının değil, bütün köyün minnetini kazanmıştır.

Dikkat edilirse, bu ilintiler modern sınıal bir düzenin tamamiyle merkantil ve anonim ilintilerinden farklı bir münasebet şeklindedir. Her şeyden önce tüccar ve köylü yüz yüze şahsî temas halindedir. Sonra, toplumda sosyal sigorta ve sosyal dayanışma fonksiyonlarını, ahabahî ve şahsî temas seviyesinde üzerine almıştır. Bu fonksiyonlar feodal devrinin toprak ağalarına has fonksiyonlardır. Buna rağmen bu davranışlar, tüccarı, feodal bir düzenin parçası haline getirmez. Ereğli tüccarların zihniyeti, düşüncesi tarzı, şahsiyet iticileri herhangi bir büyük şehir tüccarından farklı değildir. İş hayatında her zaman daha fazla kâr etmeyi ve işlerini geliştirmeyi düşünürler. Müsterileri ile ya da köylülerle temaslarında önde gelen endişe de budur. Sosyal yardımın vazifeleri olduğu hakkında bir kanıdır. İnançları yoktur. Bahsî geçen yardımları da, yüz yüze insan münasebetlerini sürdürmeleri de, bunda işleri için fayda gördüklerinden yaptıklarını açıkça kabul ederler. Bu özellikler, tüccarların, yardım fonksiyonlarını, yeni bir düzenin adamı olarak ifa ettiklerini gösterir. Dikkat çekici diğer bir husus da, ileride görüleceği gibi, en nüfuzlu tüccarların, ne eskiden, ne de şimdi geniş toprakları olmamasıdır. Servetlerini son 20 - 25 yıl zarfında, memleketin bütününe şamil şartlar içerisinde ticaretle elde etmişlerdir. Ve terimin en modern anlamı ile tüccar olarak ortaya çıkmışlardır. Bununla beraber bölgedeki köylerin şehirle temasında bir tüccarın işini daha kolay ve verimli gösterebilmesi için tüccarlıktan başka bazı fonksiyonları da yüklenmesi gerektiğinden bunları da üzerlerine almışlardır.

Bu hal Ereğli'de yeni düzenin, eski feodal düzenle uyduğuna, feodal bünyo-

(1) İmar ve İskân Bakanlığın Zonguldak Bölge Planlama Raporlarına bakınız.

(2) En nüfuzlu ve en zengin tüccarlardan birinin mağazası, kasabanın pazar günlerinden birinde, dört kamyonluk malın tümünü satmayı başarmıştır. Buna rağmen burada son derecede ilkel kayıt ve muhasebe usulleri kullanılmaktadır. Aynı derecede de ilkel bir teşhir ve satış şekli vardır. Bu ikelliğin sebeplerinden biri köylülerin yadırgamayaacağı bir atmosferi tutabilmek, lüks görünmemektir. Bahis konusu mağazanın sahibi «zengin düşmanlığı» ndan çok çekinmekte idi. Yasavisi sekillerinin çok farklı olmaması, özellikle fakirlerin zenginlere hiç beslememesi için istiyordu. Mağazanın tam kasaba dükkânı şeklinde tutmak istemelerinin bir sebebi de bu olabilir.

(3) Keresteciliğin bir kısım Devrek'e kaymıştır. Dağ köylerinden bir grup, beş yıl evvel, bir kaza hududu (tahsil) ile Ereğli'den ayrılarak Devrek'e yerleşmiştir. Bu köyler keresteciliğin önemli olduğu yerlerdi. Ereğli'de kerestecilikle uğraşanlar ve köylerin alış veriş ile ilgilenenler, bu hudut tahsilini istememişlerdir. En önemli sebep köylerin, jandarma, mahkeme, v.b. işleri yönünden Devrek'e bağlanmasının kendilerine güçlü çıkaracağı fikridir. Mülki hududun, Orman İşletmesine doğrudan doğruya tesir ettiğinden herkes müteffektir. Hem kaçakçılık, kitabına rydurma olmadan, işletme olmaz fikrindedirler, hem de o köylerin sakinleri, tüccarların kendilerine mahkeme, avukat, v.b. yolu gösterecek kimseler olmasını istemektedirler. Başka bir deyişle bu köyler hangi kazaya bağlı ise köylüler alış verişini o kazadan yapırlar. Kereste işini o kazanın tüccarı ile düzenlerler. Fihhakkı bu köyler Devrek'e bağlandıktan sonra Ereğli'den tamamen kopmuşlardır.

ye has bazı özelliklerin kalıntıları olarak fakat gene de fonksiyonel bir parça halinde yeni düzenle bütünlüğünü gösterir. Burada belirli bir bünyenin belirli bir cephesi bütününe değişmiştir. Obür tarafından değişmeyen bir yönde bazı fonksiyonlar açıkta kalmıştır. Yeni bünyenin bu fonksiyonları görece müesseseleri gelişinceye kadar önce beliren müessese bu fonksiyonları üzerine almış ve kendi bünyesine uydurmuştur. Bu şekilde sosyal bünyede tampon bir müessese ve fonksiyon belirmiş yeni bir konfigürasyon meydana gelmiş, görece bir denge sağlanmıştır. Değişimin ileri safhasında, toprak ağalarının yukarıda sözü geçen fonksiyonları tüccarların elinden, işi bu olan anonim temeller üzerine kurulmuş belirli organizasyonlara geçmiştir.

TARİHSEL PERSPEKTİF:

Ereğlinin bugünkü iş hayatına hâkim olan müesseseler ve insanlar, kasabanın son yüz yıllık gelişmesinin sonucudur. Bir zaman perspektifi içerisinde yerleştirmeden, bu müessese ve insanların, niçin ve nasıl şekillendiğini anlamak mümkün değildir.

1830 yıllarında, Uzun Mehmet'in kömürü bulduğu sıralarda Ereğli'nin nüfusu ancak iki binli bulan basit bir kasaba olduğunu daha önce de söylemiştik. O devirde civarın ayanı da burada oturmuş. Kasabanın en nüfuzlu ağa ailelerinden biri, aynı zamanda ayan olan H. I. ler, diğeri de K. M. ler imiş. Bu ailelerin köyleri, arazileri, angarya iş gördürme yetkileri ve sonsuz nüfuzları varmış. Hiç şüphesiz ayanlık, H. I. lerin nüfuz ve kudretini, diğer ağalarınkine oranla daha da arttıran, önemli bir faktördür.

Kömürü bulan Uzun Mehmet, K. M. lere ait bulunan Kestaneci köyündenmiş. Nasıl bir rekabet konusu olduğu kesin bir şekilde bilinmiyor, H. I. ler Uzun Mehmet'i İstanbul'da zehirleyip öldürmüşler (4). Buna rağmen, kömürün ilk düzenli üretim yılları geçtikten sonra, Ereğli büyüyüp dışarı ile teması arttırdı kaza haline geldikten, ayanlık kalktıktan, belediye teşkilâtı kurulduktan sonra, yüz yılın sonlarına doğru K. M. ailesi, nüfuz ve serverlerini yeni gelişen sosyal düzenin temel müessesesine kaydırmaya başlamışlar. Böylece, K. M. ler, kömür havzasına Ereğli bölgesinin en verimli ve en kolay işletilebilen ocaklarına sahip olmuşlar.

K. M. kardeşlerden biri kaza idare meclisi ve bir diğeri belediye meclis üyesi seçilerek aile, 1900 yıllarında Ereğli'nin en nüfuzlu, en sözü geçen ailesi haline gelmiş. Bu devrede, bu ailenin en nüfuzlu ve en büyük addeditme sebebi, artık, toprak sahibi olmaları, tarım üretimini kontrol etmeleri değil, fakat, o bölgenin en önemli ürünü olan kömüre geniş ölçüde hâkim olmalarındandır (5).

Bu yıllarda H. I. ler, kömüre hâkim olma mücadelesinde ikinci planda kalmış görünüyolar. Maamafih gene kömürle ilgili yeni şartlara uygun bir işe girişmişler, maden direği imal ve ticareti ailenin esas meşgulliyeti haline gelmiştir. Yani bu aile de feodal hüviyetini bırakmış, yeni sınıf - şehirli düzene itibakla başlamıştır. Bu devrede Ereğli'de ikinci derecedeki başka aileler de madencilğe başlamış, oldukça önemli servet ve nüfuz sahibi olmuşlardır. İlgili çekici nokta, bütün bu ikinci derecedeki ailelerin, şehirdeki dükkanlarını, köyler, leki arazilerini ve köylerle ilişkilerini mümkün mertebe devam ettirmeleridir. Köylünün, ağanın ocağında çalışıp, aldığı ücreti aynı ağanın dükkanından yaptığı veresiye alış verişe kapatması oluşumu bu devrede başlamıştır. Böylece bu aileler zamanla arazilerini kaybettikleri halde, ticaret yolu ile köyler ve köylülerle temaslarını arttırmışlardır. 1870 lerde kömür havzasında tatbik edilen mükellefiyet kanunu, köylü ile ocakçı ve aynı zamanda tüccar olan bu aileler arasındaki münasebeti teşvik etmiştir.

Bu durum, 1923 te Cumhuriyetin ilânına kadar devam etmiştir. Cumhuriyetin ilânını müteakip gelen devrede K. M. lerin bütün ocaklarına ve kasaba içindeki bütün emlakına, birikmiş vergi borçlarını karşılamak üzere el konmuştur. Bu sırada ailenin en müessir ferdi H.P. ölmüş ve ailenin kalan fertleri de İstanbul'a göçmüşler ve böylece K. M. ler kelimenin tam mânasıyla Ereğlili olmaktan çıkmışlardır.

H. I. ler Cumhuriyetin ilânından sonra da maden direği işlerine devam etmişlerdir. Kasabadaki mülkleri, otel, kahve v. b. gibi daha çok gelir getiren müesseseler haline gelmiş, fakat toprakları kaybolmuştur. Bu arada, ailenin bir kolu Zonguldak'a göçmüş ve bir zaman sonra da siyasete atılmıştır. Bugün ailenin en önemli üyelerinden biri Zonguldak milletvekilidir. Kısacası Ereğli'nin bu en eski ikinci ailesinin de feodal ilintileri silinmiş, aile Ereğli'den kopmuş, Zonguldak ve Türkiye gerçesi içerisinde bir statü edinmiştir. Bunların bugün kasabada doğrudan doğruya nüfuzlu olmaktan ziyade

de prestiji olduğu söylenebilir.

1925 ten sonra yabancı kömür şirketlerinin havzaya ilave yerleşmeleri, istihsalın artması, kömürün dış memleketlere sevk edilmesi ile Ereğli, yeni ve hareketli bir devreye girer. Bu devrede kasabada en önemli iş, kayık ve mavnalara sahip olmak, Çamlı, Kireçlik gibi bölgelerde kuyılara indirilmiş kömürü yükleyip, Ereğli limanını dolduran, yerli ve yabancı bandıralı gemilere taşınmak oluyor. Kayıkçılık ve mavnacılık böylece yeni bir anlam ve önem kazanıyor. Bu devrede Ereğli'de ve Ereğli civarında herkes «tahmilât» diye anılan bu kömür yükleme ve boşaltma kayıklarında ya kürekçi ya da hamal olarak çalışıyor. Böylece, kayığı ve mavnası olan kimseler, geniş bir kitlenin kazancını ve hayatını kontrol ederek önem kazanıyorlar. Bu yeni durum on kadar alileyi ön plana getiriyor. Bunlardan dört tane si en önemliler olarak beliriyor (6).

Bu ailelerin nüfuzları da, yükleme boşaltma işlerinin mekanik hale getirildiği, liman inşaatının bitimine ve kalan «tahmilât» işinin de kömür ile beraber devletleştirilmesine kadar sürmüştür. Bundan sonra bu ailelerin hepsi işlerini ve servetlerini ticarete çevirmişlerdir.

1940 dan sonra hem Ereğli, hem de Türkiye yeni bir devreye girmiştir. İkinci Dünya Harbi yeni buhranlar, fakat, aynı zamanda yeni imkânlar getirmiştir. Ayrıca bölgede «çilekçilik» başlamıştır. Bugün Ereğli'de adı en çok geçen, en zengin ve en nüfuzlu kimseler, harp devresinde ticaretlerini geliştirmiş, esnafıktan tüccara yükselmiş kimselerdir. Önce harp, sonra 1950 - 1957 yıllarının ticaret imkânları bunların işlerini kolaylaştırmış ve sağlamlaştırmıştır.

Ereğli'de sanayileşme!..

miş ve sağlamlaştırmıştır.

Bu çeşitli devrelerde beliren çok sıvı uçlara, sahneye giren önemli ailelere rağmen, Ereğli her zaman ikinci planda asıl fonksiyonuna devam etmiş, civardaki tarımsal bölgenin ve kasaba halkının alış-veriş, mübadele merkezi olarak kalmıştır. Bu hal kasabada esnaf ve tüccar kitlesinin faaliyetlerine kesintisiz devam etmesi demek olmuştur. Onun için meselâ, C. ler, O. lar gibi aileler tüccar olarak yerlerini, bir kaç nesildir geliştirerek muha-

faza etmişlerdir. Önemli olan, son yüz yılın krizleri, gelişmeleri, son derecede hareketli hayatı içerisinde, her devrede onlardan daha parlak, daha nüfuzlu, daha çok ismi geçen kimselerin ortaya çıkmış olmasıdır. Aynı şekilde hep tüccar kalmış olanlardan bazıları elde ettikleri servetle Ereğli dışına taşmış, özellikle İstanbul'a göçmüşlerdir. Meselâ C. ailesi bunlardan biridir. Bu aile yüz yıl kadar evvel, kasabanın kömürden sonraki ilk gelişmesi sırasında civar köylerin birinden Ereğli'ye göçmüş ve ticarete başlamıştır. Oğulları daha sonra kömür istihsal ve nakliyeciliğine başlamışlar, birinci dünya harbi sırasında ve ondan sonra işlerini geliştirmişler, Türkiye çapında bir servete sahip olmuşlardır. 1930 lardan evvel İstanbul'a yerleşmişler ve «memleketin sayılı armatörlerinden biri haline gelmişlerdir. Bugün Ereğli ile tek ilintileri kasabada evli olan kız kardeşleridir. Buradaki düzene ve hayata doğrudan doğruya bir etkileri yoktur.

Ereğli'nin son yüz yıl içerisinde iş hayatına hâkim olan faaliyetlerin ve bunları kontrol eden ailelerin kısaca gözden geçirilmesi, bugün kasabadaki nüfuzlu ve zengin ailelerin feodal devre ve feodal düzene ile hiç bir ilişkileri olmadığını açıkça gösterir. Bugünkü düzen ile, tam mânasıyla feodal olan 1830 ların düzeni arasında Ereğli'nin birbirinden çok farklı üç safhadan geçtiği açıkça görülür. Bunların birincisi 1850 den 1890 lara kadar olan kömürün bulunup organize bir şekilde işletilmesine başlandığı geçiş (transition) devresidir. İkincisi 1890 dan 1924 e kadar devam eden, K. M. lerin kömüre ve Ereğli'ye hâkim oldukları devre, üçüncüsü 1925 den 1940 a kadar süren «tahmilâtçılık» devresidir. Son devre, 1940 dan sonra, kömür ve nakliyatın devletleştirilmesinden, liman ve demiryolunun işletmeye açılmasından içine alan ikinci dünya harbi ve sonrası yeni ticaret fırsatlarının açıldığı devredir.

Ereğli'nin bugünkü görünüşü, bu son devre şartlarının çizdiği, tayin ettiği bir manzardır. Ereğli - köyler bütünlümesinde tamamiyle merkantil özellikler taşıyan bugünkü tüccarların bazı feodal devreye hâs fonksiyonları yüklenmesi ve yüz yüze şahsî temas gibi feodal düzene hâs özellikleri de bulunması, yalnız Ereğli'nin değil bütün Türkiye'nin köylerinin, kasaba ve şehirlerle temel ilintisinin, köyler bakımından, fonksiyonların farklılaşması, rasyonel, anonim insan münasebetlerini kapsayan müesseselerin ortaya çıkması olmasında aramak gerektiği kanısındayız. Bu bakımdan bugün Ereğli'de köylülerin «ağas» dediği tüccarları sosyo - ekonomik ilintiler bakımından bir terim ile ayırt etmek gerekirse bunları bütün orijini ve fonksiyon özellikleri ile burjuva addetmek gerekir kanısındayız. Ereğli bölgesi söz konusu süre içerisinde yalnız Ereğli'de değil İstanbul'a göçen ailelerle, Türkiye'de burjuvazinin doğup gelişmesine kendi çapında iştirak etmiş ve bu grubun belirli örneklerini vermiştir.

(4) Ereğlinin Kestaneci Köyünden Uzun Mehmet adında bir, bahriye eri olarak askerliğini yaparken kömürü tanıması ve Bahriye Nezaretinin bunun memleketi araştırdığını öğrenmiştir. Terhisinden sonra un «güçmeğe gittiği Köseazğı Değirmen» yakınında bulunduğu sıyah taşları değirmeninin ocağına atıyor ve yandığını görüyor. Rivayete göre, orada bulduğu kömürü çuvallara doldurup köyüne getiriyor. Sonra da bunları İstanbul'a götürüp Paşahtan lisan ve maaş alıyor. H. I. nin o zaman her yerde aranan kömürü ilk olarak kendisi bulup, İkinci Mahmud'un Ereğli'ye davet ederek ona takdim edemediği, rütbe ve lisanlara nail olamadığı için, Uzun Mehmet'i İstanbul'da Leblebici Hanında zehirlettiği söylenmektedir.

(5) K. M. lerden kömür işleten ve aileyi etrafına toplayan H. P. kızlarından birisini Abdülhamid'in seccadecibaşısı ile evlendirmiştir. O sırada Ereğli'de Yah Caddesinde inşa ettirdiği konağı (şimdi ortaokuldu) temel kazılarında bulunan birçok kıymetli Bizans devri sütun, sütun başlığı ve heykel gibi kalıntıları İkinci Abdülhamid'e takdim etmiştir. Abdülhamit de bunları Rus Çarına hediye etmiş ve H.P. ye sivilere tevcih edilen fahri mirliran rütbesi ve paşalık unvanını vermiştir. Bu tafsilât Ereğli'nin ve insanların yemliş küsur yıldan beri İstanbul ile yakın temaslarını ve nüfuzlu ailelerin nüfuz çevrelerinin genişliğini göstermesi bakımından ilgi çekicidir.

(6) Aynı devrede Ereğli'de Van Der Zee gibi, Kazis gibi seyahat ve nakliyat şirketlerinin de bir acentası varmış. Acentanın Müdürü S. Bey İstanbul'u ve müteşebbis bir kimses imiş. Bir Alman kadını evliymiş. Bugünkü Ereğli'iler için, Ereğli'nin içinde oturan, kendi hayat tarzlarından çok farklı bir hayat yaşayan ilk aile, S. Bey ailesi bugün Demir - Çelik Fabrikasına mensup Amerikalı ailelerle mukayese edilmektedir.

TABLO: 44 — BUGUNKU AİLE REİSLERİ VE ONLARIN BABALARININ MESLEKLERİ

Meslek Grupları	Baba Meslekleri		Kendi Meslekleri	
	Sayı	%	Sayı	%
Tüccar ve esnaf	175	36.2	148	30.6
Serbest meslek	17	3.5	36	7.4
Memur ve subay	66	13.6	96	19.8
Kalifiye işçi	21	4.3	72	14.9
Çiftçi	103	21.3	4	0.8
Bahkçı	18	3.7	14	2.9
İşçi	46	9.5	37	7.6
Diğer meslekler	13	2.7	35	7.2
İşsizler	15	3.1	42	8.7
Belirsiz cevaplar	10	2.1	—	—
TOPLAM	484	100.0	484	99.9

TABLO: 45 — MESLEKLER VE GELİRLER

	Aylık gelirli TL'den az	Aylık gelirli TL.			Aylık gelirli TL.			Hiç gelirli TL.		Belirsiz	Toplam
		250-499	500-749	750-1000	1001-1500	1500 TL. den fazla	Hiç gelirli TL.	Belirsiz	Toplam		
Tüccar	Sayı	14	61	31	5	16	9	1	11	148	
Esnaflık	%	9.5	41.2	20.9	3.4	10.8	6.1	0.7	7.4	100.0	
İmalâtçı	Sayı	5	8	11	2	3	5	—	2	36	
Serbest Meslek	%	13.9	22.2	30.5	5.6	8.3	13.9	—	5.6	100.0	
Subay ve Memur	Sayı	4	35	35	14	5	3	—	—	96	
Kalifiye İşçi	%	4.2	36.4	36.4	14.6	5.2	3.1	—	—	99.9	
Çiftçi	Sayı	6	32	23	3	6	1	—	1	72	
Bahkçı	%	8.3	44.4	31.9	4.2	8.3	1.4	—	1.4	99.9	
İşçi	Sayı	3	—	1	—	—	—	—	—	4	
Diğer meslekler	%	75.0	—	25.0	—	—	—	—	—	100.0	
İşsizler	Sayı	5	6	3	—	—	—	—	—	14	
Belirsiz cevaplar	%	35.7	42.9	21.4	—	—	—	—	—	100.0	
TOPLAM	Sayı	9	27	—	—	—	—	—	1	37	
Esnaflık	%	24.3	73.0	—	—	—	—	—	2.7	100.0	
İmalâtçı	Sayı	16	7	4	—	1	1	3	3	35	
Serbest Meslek	%	45.7	20.0	11.3	—	2.9	2.9	8.6	8.6	100.0	
Subay ve Memur	Sayı	14	11	1	1	—	—	13	2	42	
Kalifiye İşçi	%	33.3	26.2	2.4	2.4	—	—	30.9	4.8	100.0	
Çiftçi	Sayı	76	187	109	25	31	19	17	20	484	
Bahkçı	%	15.7	38.6	22.5	5.1	6.4	3.9	3.5	4.1	99.8	

TABLO: 46 — MESLEKLER VE GÖÇ

	Ereğli'de doğanlar	Ereğli'ye köyden gelenler	Kasabalardan gelenler	Şehirlerden gelenler	Cevapsız	Toplam
	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı
Tüccar	87	41	11	9	—	148
Esnaflık	%	58.8	27.7	7.4	6.1	100.0
İmalâtçı	Sayı	17	6	3	10	36
Serbest Meslek	%	47.2	16.7	8.3	27.8	100.0
Memur	Sayı	42	27	9	17	96
Subay	%	43.7	28.1	9.4	17.7	99.9
Kalifiye İşçi	Sayı	30	26	8	8	72
Çiftçi	%	41.6	36.1	11.1	11.1	99.9
Bahkçı	Sayı	1	3	—	—	4
İşçi	%	25.0	75.0	—	—	100.0
Diğer meslekler	Sayı	8	1	3	2	14
İşsizler	%	57.1	7.1	21.4	14.3	99.9
TOPLAM	Sayı	17	16	3	1	37
Esnaflık	%	45.9	43.2	8.1	2.7	99.9
İmalâtçı	Sayı	16	13	1	5	35
Serbest Meslek	%	45.7	37.2	2.9	14.2	100.0
Memur	Sayı	30	12	—	—	42
Kalifiye İşçi	%	71.4	28.6	—	—	100.0
Çiftçi	Sayı	248	143	38	32	484
Bahkçı	%	—	—	—	—	—

Saygon'da bir sokak nümayişine katılan genç Vietnamlılar
İpler Taylor'un e'inden kaçıyor

PAKİSTAN

Askerlere karşı politikacılar koalisyonu ve Sam Amca!

Pakistan'da Eyüp Han, 80 bin ikinci seçmenin oylarının büyük çoğunluğuyla başkan seçildi. Pakistanın kurucusu Muhammet Ali'nin 71 yaşındaki kız kardeşi Fatma Cinnah'ın liderliğinde toplanan politikacı koalisyonu gürtülü bir seçim kampanyasına rağmen bu güdümlü seçimde beklediği başarıyı sağlayamadı.

Aşırı sağcılardan sosyalizman partilere kadar uzanan muhalefet kokteyli, sadece Eyüp Han'ı devirmek fikri etrafında toplanmıştı. Eyüp Han'ı devirme fikri bir kadının Cumhurbaşkanı seçilmesi ni İslamiyete aykırı bulmasına rağmen aşırı sağcı Cemaati İslami Partisi'nin dahi «Maderi Millet» ve «Jeanne d'Arc» denilen Fatma Cinnah'ın liderliğinde toplanmaya itti. Bu parti «olağanüstü şartlarda bir kadın da başkan olabilir» diyordu. Olağanüstü şartlar, Eyüp Hanın modernist eğilimliydi. Marşal, çok kadın almayı zorlaştırıcı tedbirler almıştı. 16 yaşından ufak kızların evlenmesini yasaklamıştı. Aşırı sağcılar bunu «Batılılara teslim olma» sayıyorlar ve «Bir sürü metres besleyen Batılılar, bir çok kadına sahip olan Peygamber ve Halifelerden daha mı ahlâklı sayılacaklar» diyorlardı. Ulemanın yayınladığı bir bildiri, Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre, Batı ülkelerinde doğan çocukların yüzde 60'ının gayri meşru olduğunu belirterek, çok kadınlı aile görüşünün isabetli savunuyordu. 16 yaşından önce kızların evlenmesini yasaklamak ise onları gizli münasebetlere sevk etmek demektir. Bununla beraber, ulemanın temel itirazı, Allah'ın ve Peygamberin kanunlarını bir ferd ve halk değiştiremez» şeklindeydi.

Cinnah, aşırı sağın yanı sıra, «İs adamlığı» ve «fırsatçılık» suçlamalarıyla 1958'de iktidardan kovulmuş politikacıları safında toplanıyordu. 71 yaşındaki «milletin anası», bu politikacıları «Herkes hata yapar» diye savunuyordu. Pakistan milyonerleri de kalben iş adamı politikacıları tercih etmekle beraber, Eyüp Hanın ezanına uymaktan çekindikleri için, Cinnah koalisyonunu ağıttan desteklemiyor, ancak el altından yardımlar edebiliyorlardı.

«Hürriyet Ekspresi» adlı özel trenle kampanya yapan «Milletin Anası» bu yüzden iş adamlarına biraz kırgındı. Pakistan ekonomisini ellerinde tutan «200 aile» den öfkeyle söz ediyordu: «Bunlara döviz ve lirası hükümet verir. Bu savade ithal ettikleri mallara çok yüksek fiyat koyarak halkı soysalar.» Fakat muhalefet, 200 aileye karşı en ufak tedbir düşünmüyordu.

Görünüşe göre, Amerikalılar da Eyüp Hanın memnun değildi. İçeride kapitalizmi geliştirme politikası izleyen Eyüp Han, dış politikada Amerikadan oldukça ba-

ğımsız bir tutum takınıyordu. Komünist Çin ile dostluğu ilerletmiş Sovyetler Birliği ile iyi münasebetler kurmuştu. Eyüp Han, «Batı ittifakı içinde aşırı bağımsızlık» fikriyle, Türkiye ve İran gibi CENTO üyelerine kötü örnek oluyordu, Hindistanla anlaşmaya yanaşmıyarak Amerikan politikasını güçleştiriyordu. Bu sebeple, Eyüp Hanın değişmesi fena olmayacaktı.

Seçim kampanyasının en kızıştığı bir sırada Adalet ve İstihbarat Bakanı Gulam Nabl Memon'un, muhalefeti Amerikanın parayla desteklediğini açıklaması, Sam Amcanın muhalefeti destekleme şüphelerini kuvvetlendirdi. Memon'a göre, «milletin anası»nın seçim masraflarını karşılamak üzere, muazzam miktarda para Amerika tarafından Pakistana sokulmuş, Cinnah'ı tutan bir derginin tirajı da, birdenbire 5 binden 100 bine fırlayvermiş. «İslamiyetin yayılması ve Amerikalıların İslamiyet hakkında bilgi edinmeleri amacıyla, derginin her sayısından 100 bin tanesini Amerikalılar satın alıyorlarmış. Olayın Eyüp Hanı daha bağımsız bir dış politika uygulama çarelerini arastırma sevkedeceği tahmin edilmektedir. Bununla beraber, Eyüp Han, İçerde fakir ve geri kalmış Pakistanın şiddetle ihtiyaç duyduğu köklü reformları gerçekleştirmeye, halkçı ve devletçi bir ekonomi politikası uygulama yolunda bir çaba göstermiş değildir.

Pakistan, Türkiyenekline benzer bir konsorsiyumun sağladığı dolarlarla ayakta durmaktadır. 1961-65 devresinde konsorsiyum Pakistan'a 1 milyar 819 milyon dolar vermiştir. Bunun 925 milyon doları Amerikaya, 158 milyon doları Batı Almanya'ya, 92 milyon doları İngiltere'ye aittir. Sadece 1964-65 yılı içinde Konsorsiyumun taahhüdü 431 milyon dolardır. Bunun yarısı Amerikadan gelmektedir. Kapitalist ülkelerin yardımına bağlı bir ekonomi politikası, Pakistanın dış politikada bağımsız davranışlarını geniş ölçüde sınırlamaktadır. Üstelik Eyüp Han, hükümetleri de sınırlamıştır. Bu sebeple Eyüp Hanın karısına gerçek bir muhalefetin çıkması mümkün olmamış, aristokrat bakan Cinnah etrafındaki geçmiş devrin özlemini çeken menfaat koalisyonu bir başarı sağlayamamıştır.

VIETNAM

Halk düşmanları birbirine düştü

Halka karşı harp, yerli uşaklar satın alarak yapılır. Ama satılık uşaklar, halk karşı harp kazanamaz. Kazanılmıyacağı kafala ra dank edince, bir cürucadır başlar. Herkes birbirini suçlamaya koyulur. Dünün satılık, e-fendilerinden öğrendikleri şantaj metodlarıyla onlara kafa tutmaya kalkışır. «Şarkın Parisi» denilen Saygon'da durum bugün budur. Saygon tatlı şehirdir. Gece kulüplerinde Amerikalı askerler sa-

bahlara kadar Vietnamlı kızlarla dansederler. Can-can ve Strip-Tease'de Saygon, Paris'le yarışır. Ama Şarkın Parisinde Amerikalılar artık rahat değildir, şaşkındır, huzursuzdur.

Hikâye, Fransızlara karşı girişilen Milli Kurtuluş Savaşıyla başlar. Halkın savaşı, Fransanın yenilgiyle 1954'de son bulur. Fransızlar memleketin ikiye bölünmesine rıza gösterirler. Kuzey ve Güney Vietnam doğar. Güney Vietnam'ın yönetimini Amerikalılar ele alır. Diktatör Diem'i başa getirirler. Ama 1960'tan itibaren, Güney Vietnam'da da komünistlerden tutun da orta yolcusuna kadar sömürgecilik karşı olan bütün kuvvetlerin katıldığı bir Milli Kurtuluş Cephesi hareketi geçer. Halk, Milli Kurtuluş Cephesinin safındadır. Topuz tüfek-siz gerillalar, savaş için günde 15 milyon dolar harcayan jetli, atomlu, tanklı Amerikalılara her geçen gün yeni bir yenilgiyle karşı karşıya bırakılır. 20 bin Amerikalı askeri müşavirin yönettiği Vietnam ordusu, Milli Kurtuluş Cephesi karşısında devamlı bozguna uğrar. Saygon'da izmihlal unsurları başgösterir. Budist rahipler, kendilerini benzinle tutuşturup yakarlar. Amerikalılar bakar ki, sivil idare, yeter güce değil. Düne kadar baş adamları olan Diem'i askerlere devirtirler. Pas adamlarının öldürülmesine seyirci kahrılar. «Korkuncu Yenge» bu ihanetle, Avrupada şehir şehir doluşarak anlatır.

Diem'den sonra Sam Amcanın gözdesi, Üçlü Junta'dır. Üçlü Junta da birşey yapamaz. 30 Ocakta Üçlü Junta'yı, genç General Han devirir. Amerika, Üçlü askeri yönetim yerine «tek kuvvetli asker» formülünün yerinde olacağını düşünür. General Han'ı destekler. Ama kuvvetli adam da duruma hâkim olamaz. Demokrasi nümayişleri başlar: Gençler ve budistler sokaklara dökülür. Askeri hüzupler çoğalır. Nümayişlerle Han tökezler ve devrilir. Bu sefer Amerika, sivil idare formülünü destekler. Acele sivil bir başbakan bulunur ve bir de kademeli politikacıları toplayan «Yüksek Milli Konsey» adlı Meclis kurulur.

Ama budistler memnun değildir. «Yüzde 80'iz, yüzde 80 oranında temsil edilmeliyiz» derler. Amerikan aleyhtarı eğilimler gösterirler. Komünistlerle anlaşma taraftarı oldukları şüphelerini yaratırlar. Genç generaller ise, sivil idarevi yetersiz bulmakta, iktidara dönmevi istemektedirler. Nitekim «Jön Türkler» denilen genç generaller, kısmi bir hükümet darbesiyle «Yüksek Milli Konsey»i feshederler. 30 kadar politikacıyı tevkif ederler. Fakat Başbakan ve Konseyin seçtiği Devlet Başkanını yerlerinde bırakırlar.

Amerika şaşkındır, fakat elinde yeni bir formül yoktur. Diem'in sivil idaresini devirtten Sam Amca, bu sefer sivil idareden yana. Amerikan Elçisi General Taylor, Jön Türkleri fena halde haşlar.

Onlara, «Hükümet idaresini bırakıp savaşı ugraşın. Şimdilik,

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

SENAGAL BURJUVAZİSİ Will Mac Lorin

Senegal burjuvazisinin başlangıcı, her burjuvazinininki gibi, feodalitenin dağılıp sökülme sürecinde ortaya çıkar; feodaliteye başlangıç bakımından olduğu kadar politik bakımdan da bağlıdır. Başlangıç bakımından olan bağlılık, günümüzde, burjuvazi ile en gerici, en ulusçuluğa aykırı (antinational) dinî mezhepler arasında karşıt destekler şeklinde görünür. Burjuvazi, aynı zamanda, sömürge sisteminin kimi vakit doğrudan, kimi vakit dolaylı desteğiyle de meydana gelmiştir ve bu sistemin her zaman suç ortağı olmuştur. Bu iki çizgi, bir yandan feodal başlangıç, öbür yandan sömürgeci ilişkiler, Senegal burjuvazisinin belli başlı niteliklerini belirler. Feodal başlangıcı yüzünden memleketin en gerici bölümüne bağlıdır, sömürgeleştirme ajanı olmak niteliğiyle de yeni sömürgeciliğe bağlıdır. Bugünkü Senegal burjuvazisi, bürokratik ve emperyalizm taraftarıdır. Bir devrimi, burjuva demokratik devrimi de olsa, sonuna kadar götürecektir güce değildir. Senegal toplumunun gelişmesini kütürümleştiren feodal boyunduruğu yıkacak durumda olmadığını göstermiştir. Bu son yıllarda, sömürgecilik sisteminin yeni sömürgecilik safhasında, Devlet gücünün emperyalist taraftarı Senegal burjuvazisi tarafından kullanılması, belli bir ölçüde, bizzat burjuvazinin meydana gelmesinin hızlandırıcı bir etken teşkil eder. Senegal'de kelimelerin gerçek anlamında, milli burjuvazi yani yabancı emperyalist tekelere karşı direnen burjuvazi yoktur. Böyle bir burjuvazinin ancak ilkel unsurları vardır, o da potansiyel olarak.

Bir yandan şehir ve köy toprak sahipliği, ulaştırma, ticaret ve mali işler, öbür yandan Devlet gücünün kullanılması, burjuvazinin meydana gelmesinin ve sağlamlaşmasının belli başlı etkenleri teşkil ederler.

Gerçekten, Senegal'deki törenlerin sonucu olarak, toprak mülkiyeti bir yüksek toprak burjuvazisinin ortaya çıkmasına yol açmamıştır; aynı şekilde sınıf az gelişmişlik de bir sınıf burjuvazinin meydana gelmesine imkân vermemiştir.

Bugün, sınıf olarak Senegal burjuvazisinin çıkarlarıyla yabancı emperyalizmin çıkarları arasında önemli gelişmeler yoktur. Tersine, emperyalizmin faaliyetinin gelişmesi (daha doğrusu, belli emperyalist kuvvetlerden her birinin Senegal burjuvazisi arasında ajanları olması ölçüsünde), bugün, elinde tuttuğu Devlet gücünü kullanarak yabancı tekelilerin sömürmesini ağırlaştıracak araçlara sahip olan burjuvaziye kazanç sağlar.

Senegal burjuvazisinin en göze görünür temsilcileri, Devlet adamları, hükümet üyeleri, milletvekilleri, yüksek memurlardır. Sendika yöneticileri, yüz kişi kadar olan bakanların milletvekilleri milli gelirin yüzde birini aldıklarını hesaplamışlardır. Bu adamların aylık adı altında aldıkları, Senegal köylüsünün yıllık gelirinin 60 mislidir. Bunlar, memleket ekonomisinin yüzde 90'ını yabancı tekelilere teslim etmişlerdir.

İktidardaki burjuvazi Devlet gücü sayesinde, Fransız ve Batı - Alman emperyalistleriyle ve Ortak Pazar'la yaptığı ticari ve ekonomik anlaşmalarla zenginleşmekte ve yeni ve pek ağır, güvenciler garantileri, vergi muafiyetleri ve başka mali imtiyazlar tanıyarak yabancı tekelilerin Senegal halkını sömürmesini kolaylaştırmaktadır. Burjuvazinin Senegal'de yaptığı yatırımların gerçekte varlığını ancak bir parçasını teşkil ettiği bugün kabul edilen bir gerçektir. Öbür kısmı ya yurt dışına kaçırılmıştır, ya da yurt içine bile sokulmamıştır. Böylece, burjuvazinin bazı temsilcileri Fransa'da gayrimenkullere sahip olmuşlar ve sermayelerini Avrupa'ya ve özellikle İsviçre'ye ihraç etmişlerdir. Senegal bankaları ve memleketlerinin milli ekonomisinin gelişmesine güvenleri yoktur.

Senegal burjuvazisinin bu ulusçuluğa aykırı davranışının başlıca sebebi politiktir. Bugünkü safhasındaki emperyalizmin sömürge politikasını dile getiren yeni sömürgecilik unsurlarından biri bu burjuvazidir. Sosyalizmin bütün dünyada gitgide gelişmesi ve emperyalizm üzerinde ağırlığını duyurması, şehir ve köy kitlelerinin ilerleyen bir biçimde bilinçlenmeleri, burjuvaziyi geleceğe güvenmez hale getiriyor. Gelişmesinin bugünkü safhasında milli bir politika gütmüyor. Tersine, kendisine verilen birkaç ufak kıvırtı karşılığında, Senegal burjuvazisi Devlet gücünü memleketin zenginliklerini teslim etmek, kaynaklarının yağmasna katılmak, milli gelirin büyük bir kısmının ihracatı kolaylaştırmak, kapitalizm ve yeni sömürgecilik hesabına emekçileri aldatmak ve mağlup etmek için kullanıyor. Bu şartlar içinde, yeni sömürgecilik, Senegal burjuvazisinin meydana gelmesini hızlandırıyor, onu destekliyor ve sağlamlaştırıyor.

size yapılan yardımı arttırma müzakerelerine son veriyorum» der. Bu sefer sokak nümayişleriyle iktidardan uzaklaştırılan Silâh Kuvvetler Başkomutanı General Han'ın sesi yükselir Han. Jön Türkleri destekler ve Amerikaya fena halde çatar: «Biz satılık değiliz. Savaş: Amerikanın çıkarları için mi, yapıyoruz» der Han'ın Askeri Kuvvetler Konseyine, Amerika aleyhtarı bir kampanya açılmasını, askerlerin tertipleceği sokak nümayişleri yapılmasını istediği öğrenilir. Budistler de harekete geçirmişlerdir. Budistler seçilmiş şehirlerde, Amerikan aleyhtarı nümayişler düzenlerler. Geçen haftanın sonunda da budistler, «Hükümet aleyhinde hareket haftasının başlangıcı» olabileceğini söyledikleri büyük bir nümayiş yap-

mışlar ve hükümete bir hafta mübale vermişlerdir. Talebeler ise Amerika aleyhinde nümayişe hazırlanmaktadır.

Washington'un tam desteğine sahip General Taylor ise, öfkeli. Amerika kafa tutma çüretini gösteren Silâh Kuvvetler Başkomutanı istifasını istemektedir. Sivil Başbakana «Askerlere en ufak taviz verilsen, seni desteklemem» ultimatomunu vermiştir. Ufak bir adım daha atılırsa, Saygon'da resmen bir «Taylor hükümeti» kurulabilecektir. Çıkamaz, tamdır. Washington'da tenkitler başlamıştır. Senatör Church, politikanın değiştirilmesini ve Güney Doğu Asya'nın tarafsızlaştırıl-

Bank-İş grevlerinden bir grup
Bütün sendikalar destekliyor

GREVLER

Bir yandan Petrol-İş Sendikası'nın Berec fabrikasında başladığı grev bütün işçiler için bir dayanışma öncüsü olarak sürüp giderken diğer yandan Bank-İş'in Osmanlı Bankası'nın Yemicevi Şube'lerinde başlayan grev de işverenleri tedirginlemeye başlamıştır.

Bank-İş Sendikası tarafından girişilen grev üzerine Osmanlı Bankası'nın ilân üstüne ilân verdiği ve Bankanın faaliyetine devam ettiğini bildirmesi grevin ne kadar etkili olduğunu daha başlangıcında göstermektedir.

Bank-İş tarafından girişilen bu grev de Berec'te olduğu gibi bütün diğer sendikalar ve Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun desteğini kazanmış bulunmaktadır.

Gerçekten bankalarda yapılan grevler endüstri, ulaştırma, ticaret gibi diğer ekonomi dallarında girişilen grevlerden çok daha önemlidir. Türkiye ekonomisi bakımından gelişmemiş bir memleket olsa da ekonomisi esas bakımdan liberal-kapitalist bir sisteme dayanmaktadır. Böyle bir sistem içinde «mall kapital» diğer kapital şekillerine üstün bir duruma sahiptir. Sermayesi devlet tarafından ödenecek bir «Sermaye Bankası»nın kurulması ile daha da güçlü bir hale gelecek olan «mall kapital» Türkiye'nin ekonomisinde son sözü söyleyen bir kuvvet olacaktır.

Memleketin bütün ekonomisi de bu şimdiden bankaların yani «mall kapitalin» emrindedir. Çünkü bankalar bir yandan geniş endüstriyel teşebbüslerin sahipleri oldukları gibi, sahibi olmadıkları endüstriyel faaliyetleri de finanse eden yani bu faaliyetler için ge-

rekli nakit sermayeyi sağlayan kurumlardır. Bu bakımdan kredi musluklarını ellerinde tutan bankalar memleketin endüstrisini ve ticaretini dileddikleri şekilde idare edebilmektedir. Bir bakımdan bütün sanayiciler ve ticaret yapanlar mali bakımdan bankaların «esiri» durumundadır.

Türkiye gibi geri kalmış bir memlekette sermaye kıtlığı bulunmuş da gözönüne alınacak olursa, sermayesiz çalışmaya imkân olmayan kapitalist bir ekonominin bütün dizginlerinin neden Bankaların ellerinde olduğu açıkça ve kolayca anlaşılır.

Değil Türkiye gibi geri kalmış bir ülkede ileri ülkelerde bile, sendikaların devletleştirme savaşına «kredi kurumları»ndan yeni bankalardan başlamaları sebep değildir. Bankalarda toplanan «mall güç» kapitalist sistemin gelişmesiyle o hale gelmektedir ki, bunlar memleketin yalnız ekonomisine hâkim olmakla kalmamakta, memleketin iç ve dış politikası, sanat ve kültürünü de açık veya kapalı şekilde etkilemektedirler. Böylece, mutlu azınlığın içinde daha da mutlu ve küçük bir azınlık bütün bir memleketin fikir hayatından ekonomik hayatına kadar tek başına söz sahibi olmaktadır.

Bütün bu sebepler yüzünden bankalarda girişilen grev savaşının diğer işkollarına göre ne kadar zor olduğunu an'lamak kolaydır.

Bu zorluk bütün sendikaların Bank-İş grevini desteklemelerinin neden zorunlu olduğunu da göstermektedir. Sendikaların içinde bulunduğu kötü ekonomik ve sosyal şartlardan kurtarıp daha iyi bir düzene kavuşturmak yönünde giriştikleri savaşta bütün gayretlerini ve kuvvetlerini ekonominin bu şekilde «kilit nokta» ları-

DIŞ TİCARET VE SENDİKALAR

Başta Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu olmak üzere, işçi sendikaları; sosyal adaletle giden yolun ve gerçek sendikacılığın dar sendikacılık anlayışından çıkarak ekonomik ve sosyal düzenin bütünlüğünü gözönüne almakla mümkün olduğunu anlamış bulunmaktadır.

Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un dış ticaretin devletleştirilmesi yolundaki teklifi ile bu teklifi destekleyen Türkiye Petrol İşçileri Sendikası'nın basın bülteninde, sendikaların kısa vadeli bir görüşten kurtulup işçi sınıfının menfaatlarının memleket meselelerinin çözülmesine bağlı olduğu ilancına vardıklarını ilk işaretidir.

Gerçekten Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un beyanatı ile Türkiye Petrol Kimya ve Atom İşçileri Sendikası'nın basın bülteninde dış ticaretin devletleştirilmesi fikri savunulurken ileri sürülen gerekler işçi meseleleri ile memleket meseleleri arasındaki sıkı bağları bilimsel ve memleketçi gerekçelerle ortaya koymuşlardır.

Odalar Birliği yetkililerinin tepkilerine vesile olan demecinde Türk-İş Genel Sekreteri «dış ticaret» in devletleştirilmesini ortaya atarken şu sebeplere ve gerekçelere dayanmaktadır:

1 Türkiye Ekonomik bakımından geri kalmış ve sermaye sıkıntısı çekem ve kalkınmasını özel teşebbüs eliyle gerçekleştirmeye çalışan bir memleket.

2 Bu şartlar altında kalkınma yıllardan beri gerçekleştirilememiş, memleketin endüstrileşme hızlanmamış, işsizlik ortadan kalkmamış, çalışanları da millî gelirdeki payları artırmamış, aksine bu payda nisbi bir gerileme görülmüştür. Kıscası sosyal adaletsizlik azalmamış, artmıştır.

3 Buna karşılık memleketimizde yatırımlarda kanite ve kalite bakımından değişikliğe sebep olabilecek bir sermaye birikimi olmamış, çalışan sınıfların fedakarlıkları bahasına gerçekleştirilen sermaye birikimi 1962'de 83 kişi olan milyoner sayısını 1963'de 117 kişiye çıkarmıştır. Milyonerlerin sayısındaki bu artış vergi gelirlerinde aynı nispette bir artışa da sebep olmamıştır.

4 Bu durum yalnız çalışan işçilerin değil, fakat çalışan diğer bütün sınıfların zararına olmaktadır. Herkesin bildiği gibi, tarım alanında müstahşillerden çok aracılar ve ihracatçılar kazanmaktadır. Böylece geniş halk tabakalarının satın alma gücünde hiç bir yükselme gerçekleştirilememektedir.

5 Yine dış ticaretin bugün içinde bulunduğu şartlar yüzünden Türkiye'nin dış ticaret açığı ve tedirye açığı (dış borçlar) hergün biraz daha artmaktadır. Bu açıkların artması, devlet gelirlerinin yarısından fazlasını sağlayan işçi, fakir köylü ve memurların vasıtalı ve vasıtasız vergi yüklerinin artması yaşamaya seviyelerinin düşmesi demektir.

6 Diğer yandan bir memleketin bütün fertleri nin milyoner olmalarına imkân bulunmadığına göre, fertleri zenginleştirmek yolu ile kalkınma aşında sayıları pek az olan kimseleri zenginleştirmek, geri kalanı daha fakirleştirmek başka bir sonuç vermemektedir.

Bu şartlar altında sendikaların ulusal servetlerin ve gelir kaynaklarının toplum yararına kullanılmasını yolunda fikirler ileri sürmelerinden daha tabii bir hareket olamaz. Gerçekten her fert ekonomik faaliyette bulunurken bundan bir fayda bekler.

Fakat görüyoruz ki, bizde çalışanların ço-

ğunluğu bu ekonomik faaliyetten beklediği faydayı elde edememektedir. Ekonomik faaliyetin temel olan üretimi doğrudan doğruya meydana getiren milyonlarca işçi, çiftçi fakir köylü ile onlara bu faaliyetlerinde yardım edenleri üretimin nimetlerinden faydalanarak zenginleşmek şöyle dursun, güçlüğüle yaşarlarken onlara bu faaliyetlerine seyrice kalan az sayıda vatandaşlar, sırf bu ürünlerin el değiştirmesine aracılık yapıtlarından hergün biraz daha zenginleşmektedirler. Bu zenginlik araçları büyük faydalar sağlasa bile, üretimden beklenen «sosyal fayda» bir türlü gerçekleştirilememektedir.

Böylece «ticaret hürriyeti» ota tek tarafı bürriyet olduğu ve ekonomik faaliyetlere eşit ölçüde katılanlara eşit bürriyet sağlamadığı aksine bu çeşit hürriyetin az sayıda kimselerin çoğunluğun zararına zenginleşmelerine yaradığı görülmektedir. Bu sebeple dış ticaretin devletleştirilmesi isteğine karşı bu isteğin hürriyetle bağdaşmayacağı ileri sürülemez. Gerçekten bu hürriyet sadece belirli kişilerin hürriyetidir ve bu hürriyet de hürriyet olmaktan çıkıp ihtiyaz hürriyeti olmaktadır. Anıl hürriyet yaratıcı ekonomik faaliyette bulunan milyonlarca insanın bu faaliyetlerinin karşılığını almamasına imkân veren hürriyettir. Ancak böyle bir örl olan hürriyet gerçek anlamda hürriyet sayılabılır.

Herkesin milyoner olmasına imkân olmadığınca göre, ekonomik değerler yaratan sınıflara mensup milyonlarca insanın milyoner olmaları beklenemez, yani bunlar için zenginleşme hürriyeti hiç bir anlam taşımayan boş bir sözde ibarettir.

Çalışan sınıfların hürriyetlerini ihtiyacıyla insan gibi karşılayacak bir sosyal düzen içinde bulabilirler. O halde ekonomik faaliyetlerin sosyal fayda sağlayabilmesi için bu sosyal ihtiyacı karşılayabilmesi gereklidir. Türkiye'nin dış ticaretini tekelinde bulunduranların böyle bir amaçları olmadıkları ve dış ticaretten elde edilen gelirlerin de bu gelir elde edilmesinde başlıca rolü olanlara gitmediği bir gerçektir.

İşte Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç dış ticaretin devletleştirilmesini isterken bu gelirlerin devletin devlet olması ve bu gelirleri toplumsal amaçlarla ve toplumsal fayda uğrunda harcanmasını kastetmektedir.

Batı memleketlerinde ilerlemeye engel olan feodaliteye karşı açılan savaşta bu memleketlerin burjuvazi sınıfları ilerici bir rol oynamışlar ve özel teşebbüse dayanan burjuvazi Batı memleketlerinde o memleketleri ileri götürmüştür. Fakat özel teşebbüse dayanan burjuvazi Batı memleketlerinde daha feodal sistemin içinde doğmuş ve o rejim ortadan kaldırmakla olduğu gibi sosyal kuvvetlerinin gelişmesine de yardım etmekte başarılı olmuştur. Fakat Türkiye'de özel teşebbüs yüzyıllardanberi feodaliteyi yıkamamış istihsal kuvvetlerini geliştirememiştir. Aksine, feodalitenin en sıkı müstefkirdir. Bu vasıfı ile bizde özel teşebbüs ilerici bir unsur olamamış, yani Türkiye'de feodal düzenden tam olarak kurtarmayı ve istihsal kuvvetlerini geliştirmeyi basaramamıştır. Bu durumda olan bir özel teşebbüsün Batı özel teşebbüsünün kendi şartlarına göre ilerletmekte haklı bulunduğu hürriyetlere ve serbestliğe hakkı yoktur.

Topluman kaderi zenginleşmekten başka amacı olmayan mutlu azınlığa değil Devlete bırakılmalıdır. Devlet de azınlığın değil çoğunluğun temsilcisi olduğunu ancak toplumun kaderini bir zümrenin elinden kurtarmakla başarabilir.

Adil Asıcıoğlu

masını istemektedir. Nüfuzlu New York Times'ın başyazarı Sulzberger, Güney Vietnam'ı feda ederek Tayland ve Malaysia'da komünizm karşı bir hat kurulması fikrinin incelenmesini ileri sürmektedir. Şöhretli muhabir J. Reston, Amerikanın Varşova'da Komünist Çin temsilcisiyle, Vietnam'ın tarafssızlaştırılması için temaslara giriştiğini açıklamıştır. Ama Çinliler, masa başında oturma şartı olarak, «Amerikalı müşavirler»in Vietnam'dan çekilmesini istemişlerdir. Reston, Başkan Johnson'un kendisini «tuzağa düşmüş» hissettiğini yazmaktadır. Görünüşe göre de, tarafssızlaştırma müzakerelerine başlamaktan başka çıkar yol yoktur.

Yeni Yılına Kutlu Olsun

TÜRKİYE PETROLLERİ A.O.

TP

SAYAN REKLAM

«Perde Aralığından»

Nadir Nadi'nin son eseri «Perde Aralığından» Cumhuriyet gazetesinde yayımlanırken ilgiyle izlendi. Kitap biçiminde çıktıktan sonra da ilgi azalmış değil. Bunun nedenlerini iki bakımdan ele alabiliriz. Önce konunun kendisinde bir çekicilik vardır. Atatürk'ün ölümünden bu yana «olayların ve insanların topluca krokinisi» çizen eser bilinmeyen veya yer yer gölge'li kalan olayları aydınlatmak bakımından bazan birinci, bazan da yardımcı kaynak olarak önemlidir.

Bunun yanı sıra Nadir Nadi'nin kaleminden ve görüş açısından bir devrin değerlendirilmesi, eserin asıl değerini yaratıyor. Gerçi kitabın önsözünde Nadir Nadi böyle bir iddiası olmadığını şu sözlerle belirtiyor:

«Aşağıda okuyacağınız yazılar bir devrin siyasal, sosyal ve ekonomik izahına girişmek gibi büyük bir iddia taşımaktan uzaktır. Buna gücüm yetmeyeceğini bilirim. Bir gazeteci olarak ben daha ziyade, perde aralığından görebildiğim kadar, Atatürk'ten bu yana olayların ve insanların topluca bir krokinisi çizmek istedim. Bunu yaparken elimden geldiği ölçüde duygularımı bir köşeye itmeğe gayret ettim. Ortaya serdiğim çizgilerin pürüzsüz olmadığını, söyleyemiyecim. Zaten krokinin bir özelliği de, ele aldığı konuyu bir taslak olarak belirtmesidir. Bu bakımdan olayların kronolojik akışına da kendimi fazla kaptırmadım. Anlatıklarında içtenlikle önem verdim.»

Ama Nadir Nadi'nin bu tevazuuna rağmen «Perde Aralığından» Atatürk sonrası Jevrinin sosyal ve siyasal izahı bakımından kütüphanemize çok şeyler katmıştır. Zaten Nadir Nadi'nin kalem yüzünde kalmıyarak sosyal muhtevayı kaplamak yeteneğine sahip sayısı az kalemlerden biridir. 27 Mayıs sonrasında olayların bizi ve Türkiye'nin değişimi her gün imzası çıksa dahi çok yazarı filen tasfiye etmiştir. Bu yazar-

ken unutulmuşların yanı sıra bir yıldan fazla bir süre yazmamasına rağmen unutulmıyan kalem Nadir Nadi'dir. Nadir Nadi'nin Türkiye'nin geçirdiği değişimler içinde fonksiyonunu hiç kaybetmeyen bir imza olarak kudretini sürdürebilmesi Atatürk ihtilâlinin perspektivinde olayları değerlendirebilmesi sayesinde olmuştur. Ve basyazar olarak ne Atatürkçülüğü bir biçimci'lik olarak ele almıştır, ne de demokrasiyi...

Bir yıldan fazla bir süre ara verdiği yazılarına başlarken ortaya koyduğu hareket noktası şudur: «Atatürk ilkelerini eksiksiz uygulamak bile durumu kurtarmaya yetmeyecektir. 1945 ten bu yana heba ettiğimiz yirmi yıl bizi daha köklü tedbirler aramaya zorlamaktadır. Bunu da ancak devrin düzenleniş temel felsefesi bildiğimiz akıl yolu ile bulabiliriz. Radyoda mevlit okutmakla halka hiçbir yarar sağlanamadığını gördük. Yarı mevlitli yasak etmekle de olumlu bir sonuç veremeyeceğimizi şüphemiz olmasın.»

Bu hareket noktasının Nadir Nadi'yi getirdiği düzeyden bir bakışla, son yirmi beş yılın kroki hayli ilginç olmaktadır. Yer yer çizilen kişi portreleri usta birkaç fırça darbesiyle ortaya çıkmış resim'ler kadar renklidir... Yer yer duygululuk içinde süren satırlar da vardır... Yer yer «Sokakta Gürlüğü Var» yazarının canlı üslubu sürmektedir... Bütün bunların içinde dünyanın gidişi, bu gidişin içinde Türkiye'nin aldığı tavrı, Türkiye'nin aldığı tavrın kişiler üstünde etkileri... Ve son sayfalara doğru, dommuş, anlamını yitirmiş bir siyasal iktidarı Demokrat Parti kadrosuna teslim oluşundaki kaderecilik ve bezginlik... Demokrat Parti kadrosunun nitelikleri ise daha iktidara geçmeden belli olduğuna göre Nadir Nadi onları da hatıralar ve olaylar içinde ince ince çizmekte eksik kalmamış.

YON, okuyucularına son yirmi beş yılın olaylarına ışık tutan, bir

Nadir Nadi
İki kalem darbesiyle...

iki kalem darbesiyle çizilmiş unutulmaz portrelerden bazılarını sunar:

Millî Şef

1943 yılları başları idi, birgün Ankara Palasın büyük salonunda Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e rastladım. Yüzünde bir tuhafık daha doğrusu bir efsanviki vardı. Yücel'in dikkat edince, bryıklarının yokluğunu gördüm. Oysa, bir çift güre ve kara kaşın çerçevesinde yüzünde bir deuce kuruyordu bryıkları.

— Hayrola üstat, neden kestir o güzelim bryıklarını?

— Sorma! Millî Şef öyle istedi.

— Nasıl? Millî Şef mi? Ne mü-nasebet?

Evet, Millî Şef öyle uygun görmüştü. Yalnız Hasan Ali'nin de-ğil, başta Başbakan Saracoğlu, du-dağının üstünde erik belgesi taşıyan bütün hükümet üyeleri-ne bryıklarını; ustura ile kazınmaları emretmişti. Onlar da bryık yü-zünden istifa edecek değillerdi ya, değişmez genel başkanın emri-ni yerine getirmişlerdi. Yalnız Suad Hayri Ürgüplü, «keserseniz uğursuz geleceksin» gerekçesi ile direnmiş, bryıklarına kurtarmıştı.

Fakat Hükümet üyelerinin çehre-sine büyük yakıştırılamayan Millî Şef, nedense kendininkilere do-kunmaya lüzum görmüyordu. Ara-dan yıllar geçtikten sonra bugün kentleri ve kasabaları dolduran çember sakallı, kara berelli, kafası arap harfleriyle yosunlanmış yobazlar kalabahçesi gördükçe, Bakanlar Kurulundaki büyük dev-riminin arada bir hatırlar ve dü-şünürüm; Sayın İnönü devlet gü-cünü iyi kullanmasını bilse, hele Atatürk devrimlerini yürekten sa-vunmuş olsaydı, biz şimdi bu hâ-le düşer mi idik?

Bayar

Ayrılacağımız sırada, giderayak Bayarın damından düşercesiz:

— İcabederse biz sosyalist ol-masını da biliriz!

Demesini biraz hayretle karşıladım. Evet, hayretle karşıladım ama, doğrusu, bu sözün ardında saklı duran gerçek eğilimleri incelemeye de kalkışmadım. Bayar, o günecek CHP'nin sol kanadına karşı özel sektörlü koruyan, yurt kalkınmasını daha ziyade özel teşebbüsün gelişmesiyle mümkün gören bir devlet adamı olarak tanınıyordu. Hayretim bundan ötürü idi. Yoksa mantık örgüsü içinde o cümle, çok daha başka bir eğilimi çırpıçlak ortaya ko-yuyordu. «İcabederse biz sosya-list olmasını da biliriz» diyen Bayar, aslına bakarsanız «iktidara gelmek uğruna' biz her şey oku-ruz» demiyor mu idi?

*

Bir ara kaldırımda İş Bankası Umum Müdürü Celâl Bey gözü-me ilişti. Elleri arkasında, düşün-celi, bir aşağı bir yukarı dolaşı-yordu. Arada bir, bir şey söyle-mek ister gibi Leon Efendiye yaklaşıyor, sonra vazgeçerek geri dö-nüyordu. Biz, dikkat kesilmiş, olan bitenlere yukarıdan (Tarab-ya Tokatlıyan Oteli balkomun-dan) bakıyorduk. Kapıcıya bir şey diyecekti Bayar, ama ne diye-cekti?

Böylece bir süre kaldırımda gezindim, sonra kararlı bir hare-kette Leon Efendinin karşısına dikildim ve heceler üzerinde tane tane durarak, yıllardır unutmadığım şu cümleyi söyledim:

— Versi cinq heures je vaî descendre en ville. Est-ce qu'on peut trouver une automobile à cette heure - là?

Franızca- Almanca, İngilizce, Rumca ve daha bilmem nece dil-lerini pek iyi bilen Leon Efendi derhal toplandı, ceketinin düğme-sini ilikledi, Celâl Beyin önünde saygı ile eğilirken ona Türkçe ola-rak şu cevabı verdi:

— Arrrabbalar hazır efendim, ne zaman emrederseniz efendim!

Saat beşte şehri innmek için bir vâsıta arayan Celâl Beyin hazır-ladığı cümle kusursuzdu. Fakat Türkiye'de iş gören bir otel kapı-cısı ile yabancı dil konuşmanın bir âlemi var mıydı?

*

Yıl galiba 1932, belki 1933. Vichy deyiz. İktisat Vekili Celâl Bey de orada. Mevsim yaz ve havalar sı-cak. Bir gün babamı ve beni oto-mobil gezintisine davet etti. Ali-

er kayılarında bir hayli dolastık. Bayındır Fransanın refah içinde yüzen haline imrenerek bakıyor- İster istemez sevgili yurdumuzu düşünüyorum. Ne zaman kalkı-na-cağız? Hangi metodla bir an önce Batıya yetişeceğiz? Konuşanlar daha ziyade Bayarla babam. Ben pek lafa karışmıyorum. Bir ara-lık Bayar:

— Atatürk'e teklif edeceğim, partinin altıokunu millî bayrağı-mız yapalım!

Demez mi? Ay-yıldız, şarkılığın ve geriliğin dış belirtileri sayıyor-du. Bu dış belirtileri althoka çevirmekle Batıya daha kısa yoldan

Millî Şef İnönü
Büyük devrim günlerinde

yaklaşabileceğimizi mi düşünüyordunuz ne? Kendimi tutamadım, koyu bir Halk Partili olan babamın itirazına ben de katıldım.

Yahya Kemal

Yarıki toplumsal düzenin, git-tikçe sosyalist bir sisteme doğru yöneleceğine inanıyordum. Bir gün İstiklâl Caddesinde kol kola yür-rürken, Nâzım Hikmetten söz ediyorduk. Komünizm propagandası yapmak suçu ile bir kaç yıldır içerde yatıyordu Nâzım. Düşünceleri yüzünden bir insanın hüküm giy-mesini doğru bulmadığımı söyle-dim zaman. İstat, bunu olagan saymam gerektiğini, her tehlikeli yeninin toplumda dalma bir tepki yaratacağını ileri sürdü. Son-ra, gayet soğukkanlı, basit bir gerçeği tekrarlıyormuş gibi:

— İstikbal onlarındır!

Dedi. Onlar derken, genel ola-rak solcuları kastediyordu. Uzak İstikbalin «onlarda» olduğuna bantığı halde «onlara» katılmak şöyle dursun, aca'larına bile üröl-meyi gerekli bulmuyordu «onla-rın.»

Komili

ZEYTİNYAĞLARI

Safiyeti nefaseti ve kalitesi firmamızca garanti edilmiştir.

YEMEK SALATA ve MAYONEZLERİNİZDE

ZEYTİNYAĞI DEYİNCE KOMİLİ

Türkiye'nin en Kaliteli Zeytinyağı

İstanbul Tel: 220796
Ankara Tel: 114066

Bakkalınızdan ısrarla isteyiniz.

YENİ TÜRK EDEBİYATININ BİR YILINI EN GÜZEL ORNEKLERİYLE ELİNİZİN ALTINA GETİREN ANTOLOJİ

TÜRK EDEBİYATI 1965

Çeşitli nedenlerle dergileri, kitapları günlük gününe almıyan aydın-ların, De Yayınevi'nin her yıl yayımladığı bu yıllıklarla Yeni Türk Edebiyatı'nın adım adım izlemeleri güç bir iş olmayacak. ELEŞTİRİ: Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol, Raul Muthuay, Orhan Burian, Hüseyin Cöntürk, Asım Bezirci, Memduh Balaban, Doğan Hızlan, Konur Ertop.

ŞİİR: Nâzım Hikmet,ERCÜMENDE Behzad, Ahmet Muhip Drivas, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Behçet Necatigil, Sabahattin Kudret, Necati Cumali, Ceyhan Atuf Kansu, İhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Kemal Ozer, Utku Tamer, Ahmet Oktay.

HIKAYE: Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Saimin Kocagöz, Oktay Akbal, Tarih Dursun K., Adnan Ozyalçınar, Demir Özlü.

256 sayfa, 7,5 lira.

DE YAYINEVL VILAYET HAN, CAGALOGLU, ISTANBUL

YON - 41

Kurtuluş Destanından

Nurettin Eşfak'ın bir mektubu ve bir şiir

Kardeşim,
Sana bu mektubu Ankarada, kuyulu kahvede yazıyorum.
Hep aynı Anadolu havalarını çalıyor gramafon
Kocaman bir boru çiçeğine benzeyen ağızyla.

Dışarıda yağmur...
Mektepten istifa ettim
Cepheye gidiyorum ihtiyat zabıtlığıyla.
Çocuklarımıza Türkçe okutmak,
Öğretmek, sevdirmek onlara
Dünyanın en diri, en taze dillerinden birini,

Kendi dillerini,
Güzel şey,
Büyük şey.

Fakat bu dilin insanları için çakmak çakmak cephede
Daha büyük
Daha güzel.

Biliyorum:

İş bölümünden bahsedeceksin.
Fakat, Ankarada çocuklara ders vermek,
Bozkırda ateş hattına girmek
Haksız ve hazine
Bir iş bölümü.

Oyle günlerde yaşıyoruz ki,
Ben bir iş yapabildim diyebilmek için:
Hep alının ortasında duyacaksın ölümü.

Bak tam sana bunları yazarken

Asker geçiyor sokaktan.

Yağmurda harap postallarının meşinini ıslatarak

Meclisin önüne doğru iniyorlar.

Istasyona gidecekler

Ve türkü söylerken, her nedense her zaman yaptığı gibi

Sesini incelterek marş söylüyor Türk köylüsü:

«Ankaranın taşına bak,
Gözlerimin yaşına bak...»

Yüzleri mühim, dalgın ve yorgun.

Traşları uzamış biraz.

Flleri büyük ve esmer.

Elâ gözlüler, kara gözlüler, mavi gözlüler.

Yine birden bire Yunus Emre geldi aklıma,
Başka türlü anlıyorum ben Yunusu:
Bence onda bütün bir devri dile gelmiş Türk köylüsü:
Öte dünyaya dair değil,
Bu dünyaya dair kaygılarıyla.

Bir şiir yazdım,

Garip bir şiir

«Türk Köylüsü» diye.

Bir tuhaf mı oluyor, böyle günlerde şiir yazmak?

Her ne hal ise, hoşça kal, gözlerinden öperim.

Kardeşim

Nurettin Eşfak

TÜRK KÖYLÜSÜ

O topraktan öğrenip

Kitapsız bilendir.

Hoca Nasreddin gibi ağlayan

Bayburtlu Zihni gibi gülendir.

Ferhad'dır

Kerem'dir

Ve Keloğlandır.

Yol görünür onun garip serine

Analar, babalar umudu keser

Kahpe felek ona eder oyunu.

Çarşambayı sel alır,

Bir yar sever

El alır

Kanadı kırılır

Çöllerde kalır.

Ölmeden mezara koyarlar onu,

O, «Yunusu biçaredir

Baştan ayağa yâredir.»

Ağu içersu yerine

Fakat bir kere bir dert anlayan düşmesin önlerine

Ve bir kere vakt erişip

Gayri yeter

Demesinler

Ve bir kere dediler mi

«İsrafil sürünü urur

Mahlûkat yerinde durur»

Toprağın nabızı başlar

Onun nabızlarında atmağa,

Ne kendi nefsinin korur

Ne düşman kayırır.

«Dağları yırtıp ayırır

Kayaları delip yol eyler âbı hayat akıtmağa.»

Kardeşim,

Bu akşam biz de adressiz bir yere hareket ediyoruz. Oradan mektup yazma fırsatını bulacağuma emin değilim. Bizim üstat, şiirimi beğenip beğenmediğini bugulu gözlüklerinin arkasından gülümseyip sigarasını sararken, yüzüme karşı anlatamıyacak.

Selâmlar!...

Nurettin Eşfak

Nâzım Hikmet

TELEVİZYON GELİNCE...

Nijat ÖZÖN

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın ilk beş yıllık plânda televizyonun yurdumuza gelişini uygun görme-
mesine rağmen «Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu» ilgilileri bu yoldaki temas ve çalışmalarına ara vermemişlerdir. Bütçeye bir yük katmayacak her hangi bir formülün bulunması pek de güç yıllık plânda yer almamasına rağmen televizyonun yurdumuza gir-
mesi beklenmektedir. Böyle bir formülün bulunması pek de güç olmayacağına göre, ister plâna uyulsun ister uyulmasın, önümüzdeki beş yıla kadar televizyonun yerleşmeğe başlaması hemen ho-
men kesinleşmektedir.

Bu yeni aracın eğitim, öğretim, haberleşme, eğlence... gibi çeşitli kesimlerde büyük değişikliklere yol açacağı muhakkaktır; fakat hiç şüphesiz en büyük etkisini si-
nemada duyuracaktır. Türkiye, bu-
güne kadar birçok bakımdan ol-
duğu gibi, televizyon yönünden de bir «geri kalmış» ülkedir. Bu
girişim, sinema bakımın-
dan maddi bir olaydır, çünkü te-
levizyonun her girdiği ülkede si-
nema alanında yol açtığı sarsıntı-
lar Türk sineması uzak kahyor.
Bu artık sinemamız için bu-
yuk bir tehlikeyi ön sona ermekte ol-
duğu ortadadır. Ne var ki, sine-
macılarımız kendileriyle ilgili he-
men her konuda olduğu gibi bu
konuda da tam bir gaflet içinde
bulunmakta. Şimdiye kadarki do-

kunulmazlıklarını bu a'anda da
sürdürebilecekmiş gibi davranmak
tan kaçınmamakta, her hangi bir
tedbire, hazırlığa girişmemekte-
dirler.

Televizyonun her girdiği ülkede
sinemanın bu araca seyircisinin
büyük bir kısmını kapırdığı artık
heskesin bildiği günlük gerçek-
lerden olmuştur. Yurdumuzda da
aynı olayın tekrarlanması kaç-
ınılmaz bir şeydir. Üstelik bazı ne-
denlerden yurdumuzda bu kapı da-
ba da ağır olacaktır. Bu nedenle-
rin bir kısmı, sinema seyircisinin
son yıllarda gösterdiği gelişmeden
dokunmaktadır. Bugün yerli filmci-
ler, eski yıllarda olduğu gibi film-
lerini «Anadolu seyircisi» ne, «A-
nadolu'dan gelen fatura» ya göre
hazırlamamaktadırlar. İktisadi -
toplumsal nedenler sinema seyir-

cisinin büyük çoğunluğunu büyük
kentlere ve yöresine toplamıştır.
Bugün yurdumuzdaki bütün a-
çık-kapalı sinemaların üçte biri-
nin İstanbul'da toplandığını söyle-
mek bu konuda yeteri kadar fikir
verebilir. Sinemaların öbür üçte
birinin de Ankara, İzmir, Bursa,
Eskişehir gibi nüfusu en kalabalık
kentlerde toplandığı yanılmaksızın
söylenebilir. Buna göre, sinema
seyircilerimizin üçte ikisi, en ge-
lişmiş ve en kalabalık sayılan kent-
lerimizde toplanmıştır. Oysa te-
levizyonun etki alanına ilk gire-
cek bölgeler de yine bunlardır.
Yani sinemamız seyirci bakımın-
dan en «verişli» olduğu bölgelerde
televizyonla korkunç bir çekiş-
meye girecektir. Bu çekişmede si-
nemamızın hiç de parlak bir du-
runda olmadığını söylemek kötüm-

serlik sayılmamalıdır. Halkımızı
bu çeşitten yeniliklere açtığı,
hele bu bir eğlence aracı olursa
düşkünlüğü bilinmektedir. Fazla
hareketli olmayan, içine kapanık
bu seyirci kütlesinin, böyle bi-
«ev içi eğlencesi» ni hemen benim-
seyeceğinden, buna bağlanacağı-
dan şüphe edilmemelidir. Bu du-
rumda, seyircisinin büyük çoğun-
luğunu televizyona kapıracak o-
lan sinemamızın önüne iki yol
çıkacaktır. Birincisi filmlerin,
niteliğini yükselterek, televizyo-
nun «eve kapatacağı» seyirciyi dı-
şarı çıkmağa zorlayacak düzeye
erişmek; ikincisi, çok önceden
olduğu gibi, taşra seyircisine dön-
mek, yeniden «Anadolu'dan gele-
cek fatura» ya bağlı kalarak film
çevirmek. Hemen anlaşılacağı gi-
bi, bu iki yol birbirine tamamiy-
le karşıttır. Birincisi filmlerin ni-
telisinin yükseltilmesini gerek-
tirirken, ikincisi bu niteliğin
bütününe düşmesine yol açar-
tır. Sinemacılarımızın her
zamanki kararsızlıkları ile bu iki
karşıt durum arasında bocalarken
gerçekten ne birinciyi ne de ikin-
ciyi gerçekleştirmemeleri çok ak-
la yakındır. Bir de işin şu yönü
var: Yeniden taşra seyircisine dön-
mek ancak geçici bir tedbir a'n-
bılır ve getireceği yeni öğelerle
bunalmı daha çok arttırmaktan
öteye geçemez. Öte yandan, sine-
mamızın bugünkü zihniyeti göz

önüne alınınca, sinemacılarımızın
nitelikte bir düzenlemeye yönelme-
leri hayli şüpheli bir ihtimal. hele
bunu gerçekleştirebilmeleri ise
bütününe uzak bir ihtimaldir. Si-
nemamızın bugünkü bunalmının
en büyük nedenlerinden birinin,
sinema salonu eksikliğinden ötürü
daha çok seyirci sağlamakta kar-
şılaştığı güçlük olduğu düşünül-
ürse, televizyonun yurdumuza
girişyle bu bunalmının nasıl kor-
kunc bir kılığa bürüneceğini kes-
tirmek güç değildir. Şimdi bile
geç kalmış olmak a birlikte,
yine de alınması gerekli tedbir-
lerin başında sinema salonlarının
çoğaltılması, bu salonların çoğ-
raflı dağılımlarının şimdikiinden
başka temellere dayandırılması
(yalnız büyük kentlere ve büyük
kentlerin merkezlerine değil, bu-
nun dışındaki alanlara kaydırıl-
ması gibi), film niteliğinin yük-
seltilmesi, televizyon ile «barış-
lı» içinde yanyana yaşama siyaseti-
ni şartlarının şimdiden hazır an-
ması, uzun film yapımının yanı-
sıra televizyonu besleyecek, aynı
zamanda sinema endüstrimize ek
iş olanağı sağlayacak kısa film
yapımına geçilmesi gerekmektedir.
Sinema ağalarının bütün bunları
kendiliklerinden yapmalarını bek-
lemek -kendî çıkarları bakımından
çok gerekli olduğu halde, insana
hemen hemen mucize beklemek
kadar boşuna gibi gelmektedir.

Çukurova Elektrik T.A.O. devlet parası ile nasıl bir özel teşebbüs olarak kuruldu?

T.B.M.M. TUTANAK DERGİSİ
(Devre 9. Cilt 27.1.1954)

Yüksek Reisliğe

Gündemin birinci defa görüşülecek işleri arasında (38) numara ile bulunan Türkiye Cumhuriyeti ile Çukurova Elektrik Türk Anonim Ortaklığı arasında Seyhan Barajı hidro-elektrik tesislerinin devrine müteallik olarak akdedilen mukavelelerin tasdik hakkındaki kanun layihasının diğer lahiyalara takdimen görüşülmesini arz ve teklif ederim.

K. Zeytinoglu
Bayındırlık Vekili

Reis — Esasen komisyonca da öncelik ve ivedilikle görüşülmesi kaydedilmiştir. Evvela öncelikle görüşülmesini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyrun Cezmi Türk.

Cezmi Türk (Seyhan) — Seyhan Barajı, Tanrıya şükür, yapılmaktadır. İnşaat hâlinde. Beynelmülâlinar ve Kalkınma Bankasından a.m.an borçla yapılmaktadır. Bu, başka bir mesele. Çukurova Elektrik Anonim Ortaklığı işi başka bir mesele. Haricen bakışta ikisi birbirine müteallik ve mütemteziç gibi görünmektedir. Çukurova A.O., Seyhan barajı kurulup bittikten sonra toplanacak suların istifade edilerek dağıtılacak turbinlerin intifa hakkının (mülkiyetinin olacak) bir hususi şirkete verilmesi meselesidir.

Dünyanın bizden önce demokrasile gittiği, bizden önce daha liberal sistem kabul etmiş. Anayasaları bizden daha liberal olan memleketlerin birçoğunda büyük su barajları ve büyük hidro-elektrik santralleri devletin elinde bulunmaktadır. Nitekim bizde de devlet bu büyük toprak barajı kendi yedi temellüküne almıştır. Kendi taahhütleriyle borç anına suretiyle yaptırmaktadır. Fakat bunun arasına bir hususi teşebbüs fikri sokulmuştur. Yani hususi teşebbüs ortaya çıkarsa dışarıdan yardım yapılır, hususi teşebbüs ortaya çıkmazsa dışarıdan yardım yapılmaz...

Böyle büyük bir tesisin 100 milyonu aşan ve yüz küsur milyona varan bu tesisin devletin mülkiyetinde kalması âzımdır ve doğrudur... Bunun işletme ve intifa hakkı muayyen bir müddet, otuz sene, elli sene, doksan sene için bir hususi şirkete verilebilir... Bu Çukurova Elektrik Türk A.O. nun 49 sene müddetle mülkiyetini verilmesi, şimdi altın çizmek istediğimiz ikinci nokta budur. Bu Çukurova Elektrik Türk A.O. kimdir, bu sermaye kimdir... Böyle ivedilikle geçmeye ldi dokümanları elimizde mevcuttu, getirir okuduk. Bu şirketin mukavelenamesi de çıkmıştır, aynen okudum. Hatta şirketin diğer mümessilleri kimlerdir, onları da okudum. Bunların içinde eski ve yeni iktidar partilerine mensup olan azaların görecektiniz ki, yeni iktidar partisinin başkanı 700 bin lira ile ortaktır. Eski partinin başkanı 700 bin lira ile ortaktır. Ama bu zatların memleketteki kredileri mevzuubahis olduğu zaman, bunlar 700 bin lirayı nereden bulmuş diye vatandaşlar birbirlerine sormaktadırlar. Allah arırsın, son senelerde varlıkları bir hayli artmıştır. Ama bugünkü varlıklarına rağmen, vatandaşlar birbirlerine sormaktadır, bunlar 700 bin lirayı nereden buldular da bu şirkete koydular, diye... Bu şirketin ilk mümessillerinin mukavelenamesini alır bakarsanız tadır Ziraat Bankasının iştirak ettiği serbunların işlerine Ziraat Bankası bakmaya miktarı... Ziraat Bankasının elimize verdiği memento ar vardır bunları açar bakarsınız, bunun içinde Çukurova Elektrik şirketini de görmekteyiz. Ziraat Bankası iddia etmektedir, ben bu şirkete ortakım diye. Diğer taraftan şirketin mukavelenamesini tetkik edersem görüşünüz ki, Ziraat Bankasının ortaklığı yoktur. Ovie anlaşılıyor ki, Ziraat Bankasının kendilerine sermaye izafe ederek, faizlerini de gene Ziraat Bankası ödemesine, ortaya koydu bazı şahıslar vardır...

Kemal Zeytinoglu (Bayındırlık Bakanı) — Barajın bünyesi içinde bulunan elektrik santrali kısmının mülkiyeti bir şirkete verilmektedir. Bu şirketin azamî yüzde 49 hissesi de hükümet namian Etibank'ın elinde bulunmaktadır... Mülkiyeti niçin veriyorsunuz diyorlar. Mülkiyetini vermediğimiz takdirde Beynelmülâlinar ve Kalkınma Bankasından dış kredi yani döviz karşılıkları için istikraz yapmak imkânı yoktur. Bunun imtiyazına bir hususi şirket sahip olacak diyorlar, hususi teşebbüs böyle anlıyorlar ve ancak bu takdirde kredi vermektedirler.

em. Türk — Elektrik santrallerinin intifa hakkını verin, Anayasa devletçidir, fakat mülkiyet hakkını vermiyelim, hukuki bakımdan doğru değildir, dedik. Şimdi karşınıza ne çıkmış. İmar ve Kalkınma Bankası. Bizim Anayasamıza karşı çıkarabilir mi? Anlatırdık, derdik ki, biz hukuk

Seyhan Barajı kurulmuş, sonra hidro-elektrik tesisleri özel teşebbüse devredilmiştir. 30 milyon sermayeli özel şirkete devlet (Etibank) ancak 14 milyon lirayla ortak yapılmıştır. Ama Adana D.P. ve C.H.P. ile başkanlarıyla daha bir sürü politikacıdan müteşekkil özel teşebbüsçülerimiz 1961 sonuna kadar Etibankı ortaklığa kabul etmemişler, kardan hisse vermemişlerdir. İş, şimdi mahkemededir. Şirketin maliyet bedeli ve kur farkı yüzünden devlete olan borcu ise, devlet kefaletiyle şirkete sağlanan yeni bir dış kredi sayesinde nihayet 1962 de taksitler bağlanarak konsolide edilebilmiştir. Şirkete ancak 1962 de lütfen kabul edilen devlet, idare meclisinde azınlıktadır, çoğunluk özel teşebbüsçü politikacıların elindedir.

Tesislerin özel teşebbüse devriyle ilgili anlaşmayı tasdik eden kanun tasarısının görüşülmesi sırasında yapılan konuşmaları, siyasi mizah edebiyatımıza geçebilecek nitelikte gördüğümüz için yayınlıyoruz. Konuşmaları kahkahalarla okuyacaksınız ve özel teşebbüsçülükteki zekâmıza hayran kalacaksınız.

ken devletçiyiz. Anayasamız intifa hakkını verir, mülkiyeti vermez. Kaldı ki, biz de o bankanın mensuplarındanız.

Remzi Birant (Bütçe Komisyonu adna) — 30 milyon liranın içinden bir anonim şirket olması bakımından, vatandaşlara verilen miktar 16 milyona doğru gitmektedir. 14 milyon lira gene hükümetin bir müessesesindedir... Burada verilen mülkiyet, hukuki terim bakımından böyle ifade edilse dahi, bundan ne vama burada satılık bir mal varmış ve 49 sene sonra alıp götürülecekmış gibi bir mânâ çıkmamak kat'iyen doğru değildir. Çünkü 49 sene sonra değil, 499 sene sonra dahi bu makinaların oradan kaldırılmasına imkân yoktur. Çünkü bu makinalar ancak Seyhan barajında çalıştığı müddetçe bir kıymeti halizdir. O makineler söküldüğü zaman, onda bir hatta yüzde bir imete kendiliğinden düşer.

Cezmi Türk — Benim arzettiğim rakamlar hakikate uygundur. Cumhuriyet Halk Partili 700 binliklerle, Demokrat Partili 700 binlikler birbirleriyle karma olmuştur.

Kemal Özçoban (Afyon) — Her iki partilerin de girmesinden bir şey çıkmaz. Köylü partililer de girebilir.

Kemal Zeytinoglu (Bayındırlık Bakanı) — Efendim, bir tane 700 binlik yoktur. Efkarı umumiyeyle bulandırmayın hakkınız yoktur. Cezmi Bey.

Cezmi Türk — Bu husustaki matbu ve sıkayı Başkanlık Divanına vermeyi taahhüt ediyorum. 700 bin rakamları taahhüt edilmiştir... Bu bizim Mecliste, mebusluk yapmak çok güçtür, çok güç...

Burhanettin Onat (Antalya) — Arkadaşlar bazı zamanlarımız olur, karmamız alabildiğine acıkmıştır, özlediğimiz yemekler vardır, karşımıza getirirler, kemali istihale üzerine eğilip yemeğe hazırlanırken, karşımıza muzibin biri çıkar, «Bu yemeği görüyor musunuz, yağlı acıdır, tuzu fazladır. Ben gördüm, içine bir de sinek düşmüştür» der. Bunların, bu sözlerin bepsinin birer muziplikten ibaret olduğunu bilirsiniz. Bilirsiniz ama, istihana kaçmasa bile, hiç olmazsa zaafa uğrar... Bu yeni şirkete Demokrat Parti Başkanı, ile, eski Halk Partisi Başkanı 700 bin lira ile iştirak etmişler, arkadaşımız buna teessüf ettiler. Ben 7 milyon lira ile iştirak etmediklerine esef ediyorum. «Bu parayı ne reden bulmuşlar» demek istiyorlar. Arkadaşlar, bir kusur, bir sulistimal, bir bit yenilgi varsa memlekette kanun vardır, adalet vardır, mahkeme vardır, mahb vardır, her şey vardır. Bunu yemeğin içine düşürülmüş bir sinek gibi ifade etmekten, açıkça söylemek, siyasi nüfuzunu sulistimal suretiyle, bu parayı iktisap etmiş ve şirket hiselerini kapatmış ise Meclis'e ele alınız ve icabına bakınız. Yoksa 700 bin lira ile iştirak etmiş, karşılıklı iki

ana parti başkanları keşki partilerimiz her işte böyle kardeşçe ve yapıcı bir zihniyet içinde eibirliği ile çalışsalar. Benim de param olsaydı, ben de edeydim arkadaşlar.

Hüseyin Balık (Zonguldak) — Bir taraf 700 bin lira almış, öbür taraf da 700 bin lira almış. Alabilir ya. Acaba 700 bin lira o tarafta, 700 bin lira bu tarafta olursa ne olur?... Memlekette bu paraları koyacak hususi inisiyatif sahibi kimseler çıkarsa, bizim için sayıları şükran olmalıdır.

Cezmi Türk — Bu müesseseye hükümet 105 milyon lira ayırmıştır. Ayrıca Etibank da 14 milyon lira koyacaktır. Biz hususi teşebbüsün, hakiki hususi teşebbüsün...

Hüseyin Balık — Bundan neyi kas tediyorsunuz?

Cezmi Türk — Ben sizi dinledim Balık bey, siz de beni dinleyin. İsmimin Balık diye bütün su işlerini inhisar altına almaya ka'mayın. Bu tatlı su içsindir, deniz suyu değildir. 70 milyonluk böyle su işlerine girsinler, kendileri yatırsınlar. Kim istemez? Allah o günleri gösterebilir. Ama 700 bin lirası olmayan vatandaşlar müessis olursa ne olur? Tarsus'ta büyük fabrika türlerden Şadi Eliyeşil bu işe iki küsur milyon lira ile girmişti. Bu kabil işler yapıldığını görünce işten çekildi, para verecek olanlar, hakikaten para sahibi olmayanların bu işe siyasi maksatlarla iştirak ettirildiğini görünce çekildiler. İster Halkçı, ister Demokrat o'sun, böyle barajları hiç kimsenin yardımına muhtaç olmadan yaptırırsınlar... Netice şudur arkadaşlar: Bu ne sinek meselesidir, ne de vukufsuzluk meselesidir. Sineklerinizi size, vukufsuzluğunuzu da size bırakıyorum.

Burhanettin Onat — Arkadaşlar, 700 bin lira diyor, bunu parayı yokken nereden aldı diyor, bana ne? Bütün medenî dünyada sinai işleri bankalar finanse eder. Burda şaşılacak ne var?

Cezmi Türk — Geçen birleşimde, Çukurova Elektrik Türk A. O. ile yapılan mukavelenamenin yüksek Meclisinde tasdik sırasında bu şirketin ana sözleşmesi gereğince mümessilleri arasında Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi ileri gelenlerinin bulunduğunu ve yediser yüz bin lira sermaye ile bu müessisliğe iştirak ettiklerini, bunlardan bir kısmını ödediklerini açıklamıştım. Bu beyanata Sayın Bayındırlık Bakanı itiraz etmiştir. Evvela beyanatımda bir küçük hata olmuştur. Bunu tashih ederim. Bendeniz yediser yüz bin lira ile iştirak ettikler söylemiştim. Elimde bulunan ana sözleşmeye nazaran yediyüze lişer bin liralık iştirak etmişlerdir. Bunların yüzseksen yedi bin beş yüzler lirasını ödemiş görünmektedirler. Aldıkları hisse miktarı 7500 erdir. İşbu ana sözleşme 3-15939 numara ve 20.2.1952 tarihli kararnameyle Bakanlar Kurulundan da geçmiştir. Bu ana sözleşmenin geçici maddesinden mukaddem ve 77 maddesinden sonra dercedilen bu 16 milyon liradan 14 milyon lirası listede isimleri yazılı fakat söylemeğe lüzum görmediğim Halk Partisi ve Demokrat Parti ileri gelenleri namına verilmiş gibi kaydedilmiştir.

Zeki Akçıl (Seyhan) — Cezmi Bey arkadaşımızın elinde bulunan ana sözleşmede 750 bin lira sermayesi kayıtlı bulunanlar arasında gerek Halk Partili ve gerek müstakil vatandaşlar olduğu gibi 300 bin lira ile benim ismin de görülmektedir... Ana sözleşmede namına 300 bin lira görülmekle beraber şahsen ortak olduğum miktar nihayet 10 bin liradır.

Kemal Zeytinoglu (Bayındırlık Bakanı) — Şimdi benim asıl an'ıyamadığım nokta şudur: Cezmi Türk, falan veya filan zatın 700 bin lira ile bu şirkete iştirak ettiğini âdeta bir suç, bir günah işlemiş gibi bu kürsüde bir tenkit mevzuu vaptaktır... Bu memlekette ürktülmüş bulunan hususi teşebbüse, kıymet ve ehemmiyet verilerek, teşvike çalışırken ve nihayet bütün bu kanaat ve teşvikleri kanunlaştırmaya uğrasırken bazı muhalif arkadaşların tamamen kendi siyasi kanaatlerini bizlere karşı bir tenkit silâhı gibi kullanmak hakkı ve namı a'tında gizli kapaklı meseleler varmış gibi halk efkârını bulandırmaya kalkışmalarına asla müsaade edemeyiz. Biz bu memlekette Seyhan Barajı ö'çüsünde sekiş, on baraj yapma yolunda bir çalışma temposu içerisindeyken acnebi firmalar ile müzakereler halindeyken, esasen eski iktidarın tuttuğu yol icabı ürktülmüş ve sindirilmiş bulunan hususi teşebbüsü bir de Köylü Partisi kanalıdan kaçırmaya kat'iyen cevaz veremeyiz (Alkışlar).

Ve kanun, 3 aleyhte oy ile kabul edildi, Aleyhte oy verenler, Hasan Raşit Tankut (Hatay), Esat Oktay (Kars) ve Mehmet Kartal (Malatya) idi.

REKLAM LARINIZ İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİRLER

İstanbul

Ankara

İzmir

Adana

Bursa

Dişarbakır

Erzurum

Eskişehir

Konya

Zonguldak

A.B.D.

Almanya (Federal)

Almanya

Avusturya

Avustriya

Belçika

Bulgaristan

Çekoslovakya

Danimarka

Fransa

Hollanda

İngiltere

İspanya

İtali

İsviç

İsviçre

İtalya

Japonya

Lübnan

Macaristan

Norveç

Pakistan

Polonya

Portekiz

Romanya

Yugoslavya

Yunanistan